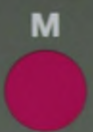

Grey Scale #13

A

1

2

3

4

5

6

M

8

9

10

11

12

13

14

15

B

17

18

19

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO
im. generała broni K. Świerczewskiego

KATEDRA WOJSK ŁĄCZNOŚCI

JAWNE
KŁASZCZONY

Egz. Nr 2

ppłk dypl. Henryk KITKOWSKI

ŁĄCZNOŚĆ W DZIAŁANIACH PARTYZANCKICH
(Opracowanie wstępne)

~~12021~~

~~40419~~

BIBLIOTEKA NAUKOWA ASG WP
Archiwum Biuletynu Specjalnych

Nr ~~40419~~

WARSZAWA

WRZESIEŃ

1968

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO
im. generała broni K. Świerczewskiego

KATEDRA WOJSK ŁĄCZNOŚCI

JAWNE
SŁUŻBOWEGO

Egz. Nr 2

ppłk dypl. Henryk KITKOWSKI

ŁĄCZNOŚĆ W DZIAŁANIACH PARTYZANCKICH
(Opracowanie wstępne)

~~12021~~

~~40419~~

BIBLIOTEKA NAUKOWA ASU WP
Archiwum Główny zbiorów Specjalnych

Nr ~~40419~~

WARSZAWA

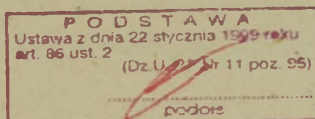
WRZESIEŃ

1968

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO
im. gen. broni K. Świerczewskiego

KATEDRA WOJSK ŁACZNOŚCI

JAWNE

Egz. nr 2

"ZATWIERDZAM"
SZEF KATEDRY WOJSK ŁACZNOŚCI

Cz.p.o.

płk dr Michał GELETA

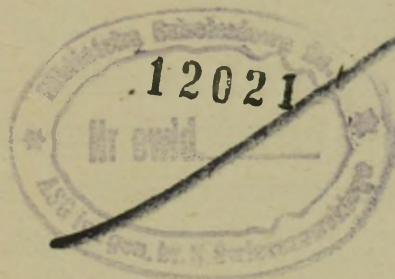
Dnia 13.8, 1968 r.

Amelul. pt 12657

ppłk dypl. Henryk KITKOWSKI

ŁACZNOŚĆ W DZIAŁANIACH PARTYZACKICH

/Opracowanie wstępne/

BIBLIOTEKA NAUKOWA ASG WP
Archiwum Biuletynów Specjalnych

40419

WARSZAWA

WRZESIEŃ

1968 r.

Treść

Wstęp

- I. Zasady ogólne
 - a/ Warunki zapewniania łączności w działaniach partyzanckich.
 - b/ Siły i środki łączności sił partyzanckich,
 - c/ Kierowanie łącznością sił partyzanckich.
- II. Łączność radiowa.
- III. Przekazywanie informacji za pośrednictwem stacji radiotelefonicznych.
- IV. Zastosowanie łączności przewodowej.
- V. Wykorzystanie łączności pocztowej i telekomunikacyjnej ruchu publicznego.
- VI. Łączność kurierska i środkami ruchomymi.
- VII. Łączność za pomocą środków sygnalizacyjnych.
- VIII. Zastosowanie środków łączności do naprowadzania lotnictwa.
- IX. Rozpoznanie i dezorganizacja systemu łączności nieprzyjaciela.
 - a/ Rozpoznanie łączności.
 - b/ Podśluch łączności.
 - c/ Dezinformacja i zakłócenia w kanałach łączności przeciwnika.
 - d/ Niszczenie urządzeń, środków i linii łączności.

W s t t e p

Łączność w działaniach partyzanckich jest niemniej ważna niż w działaniach bojowych regularnych sił zbrojnych.

O znaczeniu łączności w ruchu partyzanckim w okresie drugiej wojny światowej może świadczyć rozkaz nr 5 Dowództwa II Obwodu AL z dnia 10.III.1944 r. do dowództwa okręgów i brygad, w którym między innymi mówi się: "Przypomina się raz jeszcze o łączności i wywiadzie. Podstawą każdego działania bojowego jest dobry wywiad o przeciwniku oraz dobra i sprawnie działająca łączności /podkr. autora./"^{1/}

Zadania konspiracji i taktyka sił partyzanckich wymaga jednakże stosowania odmiennych zasad wykorzystania sił i środków łączności oraz sposobów utrzymywania łączności niż to ma miejsce w regularnych siłach zbrojnych.

Siły partyzanckie wykonują swoje zadania w specjalnych warunkach, które determinują charakter łączności. Działają na terytorium zajęтым i kontrolowanym przez przeciwnika niejako w warunkach stałego "osaczenia", ograniczającego swobodę ruchu i działania, przy niewielkich własnych możliwościach technicznych. Jednak pomimo istnienia szczególnie trudnych warunków, łączność musi być tak zorganizowana, aby wszelkie informacje były terminowo przekazywane do poszczególnych ogniw ruchu partyzanckiego bez względu na charakter i zakres przeciwdziałania ze strony przeciwnika. Doświadczenia ruchu partyzanckiego z okresu drugiej wojny wskazują, że możliwości takie istnieją.

W niniejszej pracy przedstawiono tylko ogólne zasady organizacji łączności w działaniach partyzanckich, które stanowią podstawę do praktycznego rozwiązywania łączności w konkretnych warunkach. Treść tej pracy stanowi uogólnienie doświadczeń z okresu drugiej wojny światowej i ostatnich wojen ograniczonych /lokalnych/. Mając na względzie charakter działań partyzanckich w przyszłej ewentualnej wojnie, należy pamiętać, że podstawową zasadą, która zawsze musi być uwzględniona przy organizowaniu łączności sił partyzanckich jest unikanie schematyzmu. Wszelki bowiem schematyzm jest "wrogiem" zarówno konspiracji, jak i partyzanckich zasad taktycznych. Stosowanie jednolitej organizacji łączności na wszystkich szczeblach dowodzenia i w sytuacji, z jednej strony pomogłoby przeciwnikowi w szybkim

1/ Patrz: Mańkowski Z. i Naumiuk J.: Ruch oporu na Lubelszczyźnie
Wyd. Lubelska Spółdz. Wyd. Lublin 1960 r. s. 157.

rozszyfrowaniu sił partyzanckich a w konsekwencji i ich zwalczaniu, z drugiej zaś strony, nie pomogłoby w wykonaniu zadań, które często zależą od utrzymania na czas określonych wiadomości.

W treści pracy przyjęto terminologię niektórych pojęć w zakresie łączności stosowanych przez ruch partyzancki w okresie drugiej wojny światowej. Przy rozpatrywaniu poszczególnych zagadnień łączności założono, że zasadnicze działania bojowe prowadzą wojska operacyjne /własne lub sojusznicze/ a działania partyzanckie uzupełniają wysiłek tych wojsk i są ściśle podporządkowane założeniom operacyjnym.

I. Zasady ogólne

a/ Warunki zapewnienia łączności w działaniach partyzanckich

W systemie dowodzenia siłami partyzanckimi, obok dowództw jednostek partyzanckich, wyróżnić należy dowództwa regionalne, sprawujące władzę partyzancką na określonych obszarach geograficznych czy administracyjnych. Dowództwa regionalne - podlegające regionalnemu kierownictwu ruchu oporu lub stanowiące wojskową komórkę tego kierownictwa - sprawują prawie wszystkie funkcje sztabowe i administracyjne na korzyść podległych im jednostek partyzanckich, uwalniając tym samym w znacznym stopniu od tych funkcji dowództwa jednostek.

Dowództwa regionalne są działalnością obejmującą zazwyczaj teren odpowiadający obszarowi kilku powiatów /np. w AL - Dowództwo Okręgu, w AK - Inspektorat/, obszarowi województwa /np. w AK - komenda okręgu/ i obszarowi kilku województw /np. w AL - dowództwo obwodu., w AK - komenda obszaru, w Związku Radzieckim - republikański sztab ruchu partyzanckiego/. Tym dowództwom regionalnym podlegają polowe jednostki partyzanckie, których skład organizacyjny może być różny i które mogą tworzyć grupy, oddziały, bataliony, brygady i zgrupowania partyzanckie.

Na niższych szczeblach organizacyjnych sił partyzanckich mogą występować lokalne, rejonowe i powiatowe dowództwa, którym podlegają garnizonowe jednostki partyzanckie/ tzw. grupy wypadowe, grupy bojowe lub grupy samoobrony/.

Dowództwa regionalne podlegają zazwyczaj krajowemu dowództwu sił partyzanckich. W przypadku utraty tylko części terytorium kraju, rolę dowództwa krajowego, w zasadzie spełnia sztab partyzancki, podlegający bądź stanowiący komórkę organizacyjną naczelnego dowództwa sił zbrojnych pozostającego na terytorium nie zajętych przez nieprzyjaciela /np. radziecki sztab partyzancki/. W przypadku utraty całości terytorium kraju bądź powstania ruchu oporu na macierzystym terytorium nieprzyjaciela, dowództwo krajowe, będące zazwyczaj częścią ogólnego kierownictwa ruchu oporu, istnieje na terytorium nieprzyjaciela i z reguły ściśle współpracuje z naczelnym dowództwem wojsk sojusznich. Współpraca ta jest zapewniona najczęściej poprzez specjalnie tworzone przy tych ostatnich sztaby partyzanckie /np. polski i czechosłowacki sztaby partyzanckie w ZSRR/, bądź misje łącznikowe dowództw sojusznich, które istnieją przy krajowym dowództwie sił partyzanckich /np. aliancka misja łącznikowa w Jugosławii/.

Wzajemne powiązania organizacyjne pomiędzy wyżej wymienionymi szczeblami dowodzenia siłami partyzanckimi są oczywiste i wymagają niezbędnej łączności, która by umożliwiała wymianę informacji, zapewniających koordynację działań partyzanckich na podległych obszarach.

Warto podkreślić, że powstanie i rozwój sił partyzanckich na czasowo okupowanej części kraju można przyspieszyć między innymi przez przygotowanie szeregu elementów łączności jeszcze w okresie poprzedzającym okupację, a nawet w okresie "głębokiego" pokoju. Należy nawet stwierdzić, że o ile szereg spraw można rozwiązywać już w toku okupacji, to w systemie kierowania i łączności sił partyzanckich nie można opierać się na żadnej improwizacji, szczególnie na wyższych szczeblach dowodzenia. Wykonywanie przedsięwzięć w zakresie przygotowania łączności sił partyzanckich jeszcze w okresie pokoju jest wprawdzie bardzo trudne, bo wymaga zachowania wyjątkowej tajemnicy a jednocześnie zaangażowania dość szerokiego kręgu osób. Niemniej jednak określone przedsięwzięcia mogą być wykonywane, a ich wysiłki napewno się opłaca.

Łączność sił partyzanckich należy rozpatrywać w ścisłej współzależności z łącznością całego ruchu oporu. Te same kanały łączności mogą być wykorzystywane zarówno przez terytorialne kierownictwa ruchu oporu jak i terytorialne dowództwa sił partyzanckich. Ponadto ruch oporu musi świadczyć usługi dla jednostek partyzanckich w zakresie przesyłania informacji między różnymi ogniwami sił partyzanckich, wydzielając do tych celów kurierów i łączników, zabezpieczając punkty kontaktowe oraz zapewniając odpowiednie warunki korzystania z łączności pocztowej i telekomunikacyjnej ruchu publicznego. Jeśli chodzi o wykorzystanie łączności telekomunikacyjnej ruchu publicznego przez siły partyzanckie, to duże usługi w tym zakresie mogą oddać osoby zatrudnione przy eksploatacji sieci telekomunikacyjnej, które nie koniecznie muszą być związane organizacyjnie z ruchem oporu.

Łączność sił partyzanckich i całego ruchu oporu musi być dostosowana do warunków pracy konspiracyjnej, przy czym istnieje zawsze duże niebezpieczeństwo dostania się przekazywanych informacji w ręce nieprzyjaciela.

Ze względu na niesprzyjające warunki dla organizowania stałej i ciągłej łączności pomiędzy poszczególnymi organami sił partyzanckich, łączność utrzymuje się okresowo w ustalonych terminach, względnie nawiązuje się doraźnie w koniecznych sytuacjach.

Rzecz oczywista, że wszystkie niezbędne dane odnośnie możliwości nawiązania łączności, muszą być zawczasu uzgodnione.

Należy podkreślić, że specyficzną formą porozumiewania się dowództw sił partyzanckich stanowią okresowe osobiste kontakty między ich przedstawicielami, w czasie których poszczególne dowództwa otrzymują długofalowe zadania bojowe. W ten sposób zapewnia się działanie sił partyzanckich według jednolitego planu, mimo że nie utrzymuje się między nimi ciągłej łączności.

Warunki działania sił partyzanckich wymagają, aby łączność zapewniano siłami nie tylko nadrzędnych dowództw "z góry w dół" ale również siłami podległych dowództw, to znaczy "z dołu do góry". Ma to na celu uchronienie sił partyzanckich przed dekonspiracją, jak również zapewnienie trwałości łączności w przypadkach ograniczenia ruchu nadrzędnych dowództw przez nieprzyjaciela. W celu zapewnienia łączności na wypadek gdy zasadnicze relacje łączności zawiodą w wyniku działalności nieprzyjaciela, trzeba zawczasu przewidzieć inne możliwości wymiany informacji między zainteresowanymi dowództwami sił partyzanckich.

W celu uchronienia systemu organizacyjnego sił partyzanckich przed dezorganizacją w razie aresztowań członków określonych dowództw, łączność musi być tak zorganizowana, aby istniała możliwość porozumiewania się pomiędzy określonymi dowództwami sił partyzanckich z pominięciem pośrednich szczebli dowodzenia. Mianowicie, każde nadrzędne dowództwo sił partyzanckich musi posiadać możliwość nawiązywania kontaktów nie tylko z bezpośrednio podległymi dowództwami, ale także ze wszystkimi niższymi ogniwami sił partyzanckich i odwrotnie. Takie zasady utrzymywania łączności są niezbędne i z tych względów, że w określonych sytuacjach mogą istnieć lepsze warunki dostarczenia informacji bezpośrednio do zainteresowanych adresatów, co będzie miało szczególne znaczenie w sprawach pilnych i niecierpiących zwłoki.

Sposób i warunki działania sił partyzanckich wpływają na możliwość wykorzystania tylko określonych środków łączności.

Łączność technicznymi środkami ogranicza się niemal tylko do środków radiowych, których wykorzystanie jednak jest niebezpieczne ze względu na możliwości wykrywania przez nieprzyjaciela miejsca pracujących radiostacji. W określonym stopniu

można korzystać z łączności pocztowej i telekomunikacyjnej fachu publicznego, lecz w tym wypadku wymagana jest szczególna ostrożność z powodu podsłuchu i cenzury nieprzyjaciela. Doniosłe znaczenie w utrzymywaniu łączności pomiędzy poszczególnymi ogniwami sił partyzanckich spełnia łączność kurierska i łączność utrzymywana za pomocą środków ruchomych. Jednak przy dalszych odległościach między zainteresowanymi dowództwami należy uwzględnić czas dotarcia kurierów i łączników do adresatów, ponieważ ich ruch może być poważnie ograniczony przez działania nieprzyjaciela. Istnieją nieograniczone możliwości stosowania sygnalizacyjnych środków łączności, których zasięg działania jest niestety mały i z tych względów mogą być wykorzystane tylko do zapewnienia łączności na małe odległości.

Łączność sił partyzanckich można podzielić na trzy podstawowe piony, a mianowicie:

- łączność zapewniająca możliwości wymiany informacji z wyższymi sztabami wojsk operacyjnych /własnych lub sojuszniczych/ i odpowiednimi ośrodkami dyspozycyjnymi rozmieszczonymi poza terytorium nieprzyjaciela - niejako łączność "zewnątrzną";
- łączność obejmująca miejscowe /lokalne, rejonowe i powiatowe/ i terytorialne dowództwa sił partyzanckich rozmieszczone na terytorium nieprzyjaciela - niejako łączność "wewnętrzną";
- łączność jednostek partyzanckich.

Dla działań partyzanckich bardzo ważne znaczenie posiada łączność "zewnątrzną", gdyż umożliwia ona ośrodkom dyspozycyjnym i wyższemu sztabom wojsk operacyjnych przekazywanie zadań dowództwom sił partyzanckich, natychmiastowe okazanie im pomocy materialnej i wsparcia bojowego oraz otrzymywanie danych o nieprzyjacielu.

Łączność "wewnętrzną" musi zapewnić koordynację działań partyzanckich na obszarach podległych krajowemu dowództwu oraz poszczególnym terytorialnym i miejscowym dowództwom sił partyzanckich. Poszczególne miejscowe i terytorialne dowództwa z zasady otrzymują długofalowe zadania, pozostawiające im dużą samodzielność w sposobach i terminach ich wykonania. Z tych też względów, łączność "wewnętrzną" powinna być dostosowana do charakteru i potrzeb dowodzenia siłami partyzanckimi przez miejscowe i terytorialne dowództwa sił partyzanckich. Główną uwagę należy zwrócić na zapewnienie łączności z podległymi jednostkami partyzanckimi.

Działania partyzanckie prowadzone przez jednostki garnizonowe, wykonywane są zazwyczaj niewielkimi siłami na ograniczone

obiekty nieprzyjaciela i nie wychodzą z zasady poza teren odpowiedzialności miejscowego organu ruchu oporu. Potrzeby w zakresie łączności są tym samym niewielkie. Należy jedynie zapewnić doraźne przekazywanie zarządzeń i meldunków w okresie wykonywania akcji bojowych przez te jednostki. Do tych zadań wystarczające jest zastosowanie ruchomych i sygnalizacyjnych środków łączności.

Najbardziej wszechstronną, wydajną i ciągłą łączność muszą posiadać polowe jednostki prowadzące działania partyzanckie na rozległym obszarze. W polowych jednostkach partyzanckich łączność powinna zapewnić dowódcom możliwość dowodzenia pododdziałami podczas wykonywania zadań i manewrowania nimi na obszarze działań partyzanckich, otrzymywanie wiadomości o wszelkiej działalności nieprzyjaciela oraz alarmowanie o niebezpieczeństwie z jego strony.

Potrzeby te występują zarówno podczas pobytu jednostek w stałych lub przejściowych bazach partyzanckich, jak też w okresie wykonywania określonych zadań bojowych. Należy również mieć na uwadze potrzebę zapewnienia łączności między bazą jednostki a jej pododdziałami działającymi w terenie. W celach wywiadowczych i kontrwywiadowczych, bez względu na podległość organizacyjną, każda jednostka partyzancka /lub jej pododdział/ podczas przebywania w dowolnym rejonie musi mieć zapewniony stały kontakt miejscowym dowództwem sił partyzanckich i osobami sympatyzującymi z partyzantami.

Określone zadania bojowe mogą być często wykonywane przy współdziałaniu różnych jednostek partyzanckich, względnie też we współdziałaniu z grupami rozpoznawczo-dywersyjnymi oraz oddziałami i związkami taktycznymi wojsk operacyjnych, jak również z lotnictwem wykonującym zadania na korzyść sił partyzanckich. Stąd też w polowych jednostkach partyzanckich oprócz stałych potrzeb w zakresie łączności, okresowo mogą występować doraźne potrzeby często dość specyficzne, których realizacja może wymagać dodatkowych sił i środków łączności.

b/ Siły i środki łączności sił partyzanckich

Z zapewnieniem łączności dla sił partyzanckich wiąże się

potrzeba posiadania odpowiednich pododdziałów łączności.^{2/} Należy stwierdzić, że pododdziały łączności sił partyzanckich, nie będą nigdy posiadały jednolitości organizacyjnej na poszczególnych szczeblach dowodzenia. Ich skład organizacyjny będzie zawsze uzależniony od posiadanego wyposażenia technicznego, jak również ilości wymaganych kontaktów przez określoną jednostkę organizacyjną.

Siły i środki łączności obsługujące określony szczebel dowodzenia często mogą nie stanowić zwartego pododdziału. Na przykład, łącznicy mogą być przydzieleni na stałe do określonych osób funkcyjnych jednostek partyzanckich lub terytorialnych dowództw partyzanckich. Radiostacje obsługujące poszczególne terytorialne dowództwa partyzanckie, w celu maskowania, mogą być rozmieszczone w oddzielnych rejonach, stanowiąc samodzielne elementy organizacyjne. Przy każdej komórce organizacyjnej sił partyzanckich mogą być tworzone sekcje /grupy, zespoły/ łączników, kurierów itp. Tam gdzie nie ma potrzeby posiadania oddzielnych sił łączności, funkcje łączników, sygnalizatorów i obserwatorów mogą spełniać wyznaczeni z pododdziałów partyzanci.

W niewielkich polowych jednostkach partyzanckich /grupa lub oddział/ techniczne środki łączności wraz z obsługą oraz łącznicy, mogą wchodzić w skład pododdziałów dowodzenia.

W większych jednostkach partyzanckich /batalion, brygada, zgrupowanie/ wyposażonych w większą ilość technicznych środków łączności, celowe jest tworzenie oddzielnych pododdziałów łączności o wielkości plutonów. W skład tych pododdziałów najczęściej będzie wchodził personel do obsługi środków radiowych oraz łącznicy. Poza tym w pododdziałach tych może znajdować się personel do zapewnienia łączności przewodowej, prowadzenia rozpoznania technicznymi środkami łączności, naprawy środków radiowych itp. W ramach tych pododdziałów łączności powinno się szkolić specjalistów łączności dla potrzeb wszystkich jednostek partyzanckich i terytorialnych dowództw sił partyzanckich, które nie mogą tego realizować w warunkach konspiracyjnych. - - - - -

2/ Od 1943 roku przy sztabach radzieckich jednostek partyzanckich znajdowały się pododdziały łączności w sile kompanii, plutonu lub grupy, względnie tylko węzły radiowe. Patrz: Stępniewski T. ppłk dypl.: Niektóre zagadnienia organizacji i działalności bojowej radzieckich sił partyzanckich w latach Wielkiej Wojny Narodowej. "Myśl Wojskowa" nr 12/1965 r. s. 78.

Siły partyzanckie nie będą przeważnie posiadały większej ilości technicznego sprzętu łączności i zazwyczaj będzie się on ograniczał przede wszystkim do środków radiowych. Zaopatrzenie sił partyzanckich w techniczny sprzęt łączności może być dokonywane z różnych źródeł.

Jeśli siły partyzanckie zostaną utworzone przez własną ludność i wojska na terytorium kraju częściowo lub w całości okupowanym przez nieprzyjaciela, to może być wykorzystany sprzęt łączności będący uprzednio na wyposażeniu organów i sił OTK oraz jednostek wojskowych. Jest nawet wskazane, aby w okresie poprzedzającym okupację stworzono zapasy sprzętu łączności w odpowiednio ukrytych bazach znanych tylko nielicznym osobom.

Wszystkie siły partyzanckie mogą wykorzystywać sprzęt łączności zdobyty na nieprzyjacielu. Należy nawet wykonywać specjalne akcje w celu zdobycia sprzętu i materiałów łączności. Jednakże tego rodzaju źródło zaopatrywania sił partyzanckich w środki radiowe będzie zazwyczaj ograniczone a potrzeby dużo większe.^{3/}

Dlatego też głównym źródłem zaopatrywania sił partyzanckich w środki radiowe muszą być ośrodki dyspozycyjne rozmieszczone na nieokupowanej części terytorium kraju lub państwo popierające ruch partyzancki.^{4/} Zaopatrzenie to musi obejmować wszelki sprzęt radiowy,^{5/} a szczególnie radiostacje typu dywersyjnego, odpowiadające swymi właściwościami taktyczno-technicznym warunkom działania sił partyzanckich. Należy również zakładać konieczność dostarczenia z zewnątrz specjalnych urządzeń radioelektronicznych, które mogą być produkowane ^{nawet} jako pojedyncze egzemplarze dla wykonywania określonych zadań /urządzenia podsłuchowe i zakłócające, radionamierniki, miniaturowe radiostacje itp.

3/ Na przykład, radzieccy partyzanci smoleńskiej obłasci /województwa/ od sierpnia 1941 roku do kwietnia 1942 roku zdobyli tylko 11 kompletów radiostacji. W tym samym czasie natomiast zdobyto 35 moździerzy, 165 ręcznych i ciężkich karabinów maszynowych itp.

Patrz: Byczkow L.M.: Partyzanckie dźwignie w gody Wielkiej Ojczyźnianej Wojny. Wyd. Soc. - Ekon. "Myśl" Moskwa 1965 r. s. 166.

4/ Takie zadania wykonywał między innymi Polski Sztab Partyzancki /następnie przemianowany na Bazę Materiałowego Zaopatrzenia przy Naczelnym Dowództwie WP/ w stosunku do polskich jednostek partyzanckich działających na okupowanych ziemiach polskich.

5/ Np. Związek Radziecki dostarczył dla Jugosławii 1329 kompletów radiostacji w okresie 1944 r. i pięciu miesięcy 1945 r., Patrz: BYCZKOW L.M. op.cit. s. 389.

Sprzęt radiowy dla sił partyzanckich może być produkowany również we własnym zakresie przez ruch oporu, lecz będzie to uzależnione od posiadania niezbędnej bazy materiałowej, specjalistów i nielegalnych warsztatów produkcyjnych.^{6/} Takie źródło zaopatrywania będzie stanowić raczej wyjątek, przy czym produkcja najczęściej ograniczy się do niewielkiej ilości sprzętu.

c/ Kierowanie łącznością sił partyzanckich _

Na każdym szczeblu dowodzenia siłami partyzanckimi musi być wyznaczona osoba z dowództwa, która będzie zajmowała się wszystkimi zagadnieniami dotyczącymi planowania i organizowania łączności.

W grupach i oddziałach partyzanckich może się tym zajmować osobiście dowódca grupy/oddziału/, względnie wyznaczona osoba z dowództwa, która te zadania będzie wykonywała dodatkowo obok swej właściwej funkcji. To samo dotyczy lokalnych, rejonowych i powiatowych dowództw sił partyzanckich. Funkcje kierowania łącznością najlepiej łączyć z funkcjami kierowania służbą wywiadu i kontrwywiadu.

W większych jednostkach partyzanckich pożądane jest stworzenie oddzielnej funkcji szefa łączności. Jeśli jednostka partyzancka posiada małą ilość technicznych środków łączności to obowiązki szefa łączności można nakładać na dowódcę pododdziału łączności.

W terytorialnych dowództwach partyzanckich powinien obowiązkowo występować szef łączności, zajmujący się wyłącznie problemami łączności na podległym obszarze.

Każdy szczebel dowodzenia siłami partyzanckimi obowiązany jest planować i organizować łączność dla własnych potrzeb z tym, że terytorialne dowództwa w swych planach muszą uwzględnić również potrzeby podległych polowych jednostek partyzanckich. Nadrzędne dowództwo sił partyzanckich informuje podległe dowództwa o sposobach utrzymania łączności z nimi tylko w zakresie ich dotyczącym.

Wszelkie zagadnienia łączności muszą być zatajone przed ogółem osób wchodzących w skład sił partyzanckich. Dlatego też

^{6/}Na przykład w okresie drugiej wojny światowej ruch oporu w Danii produkował na miejscu własne radiostacje, które były małe, lekkie i łatwe w użyciu. Były one bardziej nowoczesne niż te, które początkowo były dostarczane przez S.O.E /Special Operation Executive"/ z Anglii.

Patrz: "Organizacja podziemia w Europie". /Tłum. z francuskiego/ Maszynodruk Zarządu II Sztabu Gen. s. 54.

Nielegalną produkcję środków radiowych w okresie okupacji hitlerowskiej prowadzono także na terytorium naszego kraju.

z całokształtem łączności należy zaznaczać tylko nieliczne osoby ze składu dowództwa. Dokumenty łączności muszą być pieczołowicie chronione i zabezpieczone, a w wypadku gdyby mogły dostać się w ręce przeciwnika - zniszczone.

Jeśli przewiduje się ewentualną utratę części terytorium kraju, to pewne zagadnienia łączności mogą być zawczasu opracowane. Przygotowania te mogą obejmować określenie sposobów zapewnienia łączności, opracowania dokumentów eksploatacyjnych łączności, ustalenie punktów i skrzynek kontaktowych, haseł itp. W tym zakresie konieczne są wnikliwe przemyślenia i zachowanie jak największej tajemnicy. Należy nie dopuścić do przedwczesnego zdekonspirowania, dane te powinny się dostarczać planowanemu dowództwom sił partyzanckich niemal w ostatniej chwili przed zajęciem terenu przez nieprzyjaciela.

Wszystkie zagadnienia dotyczące łączności współdziałania pomiędzy określonymi dowództwami sił partyzanckich a wojskami operacyjnymi, muszą być opracowywane przez komórki rozpoznania specjalnego sztabu związków operacyjnych, względnie ośrodki dyspozycyjne sił partyzanckich rozmieszczone na terytorium nie zajęty przez nieprzyjaciela. Dane te przekazuje się krajowemu dowództwu lub odpowiednim terytorialnym dowództwom sił partyzanckich, które z kolei doprowadzają je do zainteresowanych jednostek partyzanckich.

Planując i organizując łączność na określonym szczeblu dowodzenia siłami partyzanckimi nie należy nigdy trzymać się kurczowo ściśle ustalonych szablonów. W każdej sytuacji do zagadnień łączności należy podchodzić w sposób twórczy, szukając różnych sposobów zapewnienia i utrzymania łączności. Utrudni to znacznie nieprzyjacielowi rozpoznanie łączności sił partyzanckich i dekonspirację ruchu oporu.

II. Łączność radiowa

Charakter i warunki działania sił partyzanckich powodują, że najbardziej odpowiednim rodzajem łączności jest łączność radiowa.

Należy podkreślić, że w stosunku do drugiej wojny światowej siły partyzanckie, a przede wszystkim polowe jednostki partyzanckie, muszą być teraz o wiele lepiej /pod względem ilości typów/ wyposażone w środki radiowe. Wynika to z roli ~~7/0~~ ^{7/} tym również świadczą stwierdzenia zawarte w publikacjach państw zachodnich. Patrz: "Instrukcja wyjaśniająca prowadzenie operacji przez piechotę w ramach wojny partyzancko-dešantowej" /Tłum. z francuskiego/. Wyd. MON, Warszawa 1964 r. s. 11, 29.

jaka stawia się siłom partyzanckim w przyszłej wojnie. Wpływa to na konieczność zapewnienia warunków do częstszego obiegu dużej ilości informacji oraz systematycznego i szybkiego oddziaływania określonych organów dowodzenia na działalność bojową sił partyzanckich.

Jednakże zastosowanie łączności radiowej przez siły partyzanckie może być ograniczone z powodu trudności wykorzystania radiostacji do pracy z uwagi na rozpoznanie nieprzyjaciela,

Ze względu na prowadzenie ciągłego wywiadu i rozpoznania radiowego przez nieprzyjaciela, siły partyzanckie stosując łączność radiową muszą zachować szczególne środki ostrożności oraz przestrzegać niezwykle surowej dyscypliny zasad prowadzenia korespondencji radiowej. Informacje przekazywane za pośrednictwem łączności radiowej muszą być bezwzględnie maskowane. Otwartym tekstem można przekazywać informacje wewnątrz jednostek partyzanckich tylko podczas wykonywania zadań, w przypadkach, gdy nieprzyjaciel z powodu braku czasu nie zdoła wykorzystać przekazywanych danych w celu przeciwdziałania.

Prowadzenie korespondencji radiowej przez siły partyzanckie musi być ograniczone do niezbędnych potrzeb. Czas pracy na nadawanie musi być bardzo krótki. Chodzi przede wszystkim o to, aby nieprzyjaciel - drogą radionamierzenia - nie zlokalizował miejsca pracy radiostacji. Należy również brać pod uwagę fakt, że chociaż nieprzyjaciel częstokroć nie będzie posiadał warunków do zlokalizowania miejsca rozmieszczenia radiostacji, to jednak każde słowne stwierdzenie pracy radiostacji na nadawanie spowoduje u nieprzyjaciela wzmożenie czujności i zaostrenie obserwacji.

Dlatego też terytorialne dowództwo sił partyzanckich oraz dowództwa jednostek powinny nawiązywać łączność radiową tylko w ściśle ustalonych terminach /seansach/, według opracowanego harmonogramu pracy dla każdego korespondenta. Ilość seansów łączności w określonym przekroju czasowym ustala się w zależności od potrzeb częstotliwości wymiany informacji. Jednocześnie ustala się możliwość wymiany informacji w przypadkach pilnych i nie cierpiących zwłoki.

Takie zasady utrzymywania łączności umożliwiają wykorzystanie jednej radiostacji do pracy w szeregu relacji łączności. Posiada to istotne znaczenie w warunkach dysponowania

ograniczoną ilością środków radiowych.

Natomiast utrzymywanie łączności radiowej w jednostkach partyzanckich dla dowodzenia podległymi pododdziałami powinno się ograniczać wyłącznie do samych akcji bojowych. Wymianę informacji należy prowadzić jedynie w wypadkach nagłej potrzeby i to przeważnie za pomocą ustalonych sygnałów.

Aby uniknąć wykrycia pracujących informacji przez radionamierzenie, trzeba często zmieniać miejsce ich rozmieszczenia.

Terytorialne dowództwa sił partyzanckich przebywające stale w miejscowościach znajdujących się pod kontrolą nieprzyjaciela, mogą rozmieszczać swoje środki radiowe w rejonach podmiejskich, jednak w celu zapewnienia im bezpieczeństwa, po jednej - dwóch emisjach należy obowiązkowo zmieniać miejsce rozmieszczenia nadającej radiostacji.^{8/} Można stosować pracę radiostacji również z samochodów lub jednostek pływających /barek, łodzi, żaglówek itp/, które mogą dość szybko zmieniać swoje miejsce przebywania. Tego rodzaju radiostacje muszą być przystosowane do częstego przenoszenia /przewożenia/ na terenach kontrolowanych przez nieprzyjaciela i z tego powodu ich wygląd zewnętrzny /lub opakowanie/ musi zapewnić warunki kamuflażu.

Radiostacje terytorialnych dowództw sił partyzanckich można również rozmieszczać na terenach "krajów lub stref partyzanckich", względnie przy określonych polowych jednostkach partyzanckich. Może to mieć miejsce w sytuacjach uniemożliwiających rozmieszczenie radiostacji na terenach kontrolowanych przez nieprzyjaciela, a także w przypadkach przebywania tych dowództw w polu.

Jednostki partyzanckie nie powinny prowadzić korespondencji radiowej z bał partyzanckich, a także z przejściowych miejsc dyslokacji do czasu ich opuszczenia, jak również w rejonach prowadzenia określonych działań do czasu rozpoczęcia akcji bojowej. Dla prowadzenia korespondencji na falach krótkich radiostacje wraz z obsługą należy przesuwać do innych

8/ W marcu 1942 roku hitlerowcy wykryli pięć radiostacji francuskiej organizacji C.N.D., ponieważ wbrew ściśle wydanym zarządzeniom, jedna ze stacji przez kilka dni z rzędu nadawała meldunki z tego samego miejsca. Podobno radiotelegrafista miał przy sobie zapiski, które naprowadziły gestapo na ślad pozostałych czterech radiostacji.

Patrz: Olkiew M.: Normandzka sieć. Wyd. MON, Warszawa 1964 r. s. 15.

rejonów i często je zmieniać. Aby utrudnić nieprzyjacielowi wykrycie pracujących radiostacji krótkofalowych, wskazane jest prowadzenie korespondencji z rejonów, w których znajdują się radiostacje nieprzyjaciela. Przy pracy fonicznej wskazane jest prowadzenie wymiany informacji w języku nieprzyjaciela, ze stosowaniem jego przepisów korespondencji. Radiostacje należy rozmieszczać w dobrze ukrytych miejscach i ubezpieczać je, aby zbyt łatwo nie dostały się w ręce nieprzyjaciela.

Dla potrzeb sił partyzanckich łączność radiową organizuje się za pomocą różnych typów radiostacji oraz według sposobów istniejących w wojskach operacyjnych, lecz wykorzystanie poszczególnych typów radiostacji może być nieco odmienne od zasad stosowanych w wojskach operacyjnych.

Radiostacje ultrakrótkofalowe mogą mieć zastosowanie w utrzymywaniu łączności wewnątrz poszczególnych jednostek partyzanckich; pomiędzy poszczególnymi jednostkami partyzanckimi działającymi w jednym rejonie, jak również między innymi terytorialnymi dowództwami sił partyzanckich oraz pododdziałami i oddziałami wojsk operacyjnych znajdujących się na odległościach nie przekraczających zasięgu łączności tego rodzaju radiostacji. Dla zapewnienia łączności na dalsze odległości, a przede wszystkim między terytorialnymi dowództwami sił partyzanckich; ze sztabami związków wojsk operacyjnych i ośrodkami dyspozycyjnymi rozmieszczonymi poza terytorium nieprzyjaciela, muszą być zastosowane radiostacje krótkofalowe, przystosowane do częstych zmian miejsca rozmieszczenia.

Łączność radiową na falach krótkich organizuje się najczęściej na kierunkach, przy czym należy ją utrzymywać według tych samych zasad co łączność grup rozpoznawczo-dywersyjnych. Organizowanie sieci radiowych za pomocą radiostacji krótkofalowych może mieć miejsce tylko w specyficznych sytuacjach. Na przykład, konieczność utrzymywania stałej łączności między kilkoma jednostkami partyzanckimi /ewentualnie terytorialnymi dowództwami sił partyzanckich/ wykonującymi w jednym czasie wspólne zadanie operacyjne na dość dużej przestrzeni.

Za pomocą radiostacji UKF, łączność może być organizowana zarówno w kierunkach, jak i w sieciach radiowych. Kierunki radiowe organizuje się najczęściej dla celów współdziałania. Dla potrzeb dowodzenia łączność na kierunkach może być organizowana w sytuacjach wymagających tylko okresowej łączności /nawią-

zywanie łączności w ustalonych terminach/. Sieci radiowe organizuje się przede wszystkim w sytuacjach, w których istnieje konieczność utrzymywania łączności w jednym czasie z kilkoma korespondentami, co może mieć miejsce szczególnie w jednostkach partyzanckich podczas wykonywania zadań bojowych. W sieciach radiowych można również zapewniać łączność w przypadkach konieczności stosowania pośredniczenia, względnie przy pracy głównej radiostacji sieci na dyżurnym odbiorze, aby przyjąć ewentualne sygnały od podległych korespondentów w czasie wykonywania określonych zadań przez siły partyzanckie itp.

Ze względu na to, że na kierunkach radiowych najczęściej nawiązuje się łączność tylko w ściśle ustalonych terminach /których ilość w przekroju czasowym może być różna/, na określonych szczeblach dowodzenia mogą być wyznaczone częstotliwości dyżurnego odbioru, na których prowadzi się całodobowy nasłuch. Na częstotliwości dyżurnego odbioru mogą w dowolnym czasie włączać się radiostacje jednostek partyzanckich i przekazywać pilne informacje.

Częstotliwości dyżurnego odbioru wydziela się przede wszystkim w radiowych centrach nadawczo-odbiorczych jednostek rozpoznania specjalnego, sztabów wojsk operacyjnych i ośrodkach dyspozycyjnych sił partyzanckich rozmieszczonych poza terytorium przeciwnika. Mogą być one również wydzielone w krajowym dowództwie sił partyzanckich i niektórych terytorialnych dowództwach sił partyzanckich, co będzie uwarunkowane najczęściej możliwościami prowadzenia stałego nasłuchu /ze względu na konieczność wykonywania częstej zmiany miejsca rozmieszczenia środków radiowych/ i wymaganiami uzyskiwania szczególnie pilnych informacji w dowolnym czasie. Na tych szczeblach dowodzenia, które nie mają możliwości wydzielania oddzielnej częstotliwości dyżurnego odbioru, ustala się większą ilość seansów pracy korespondentów.

Należy stosować zasadę utrzymywania bezpośredniej łączności radiowej między poszczególnymi ogniwami sił partyzanckich. Pośredniczenie w wymianie informacji może mieć miejsce jedynie przy nie dysponowaniu środkami radiowymi o odpowiednim zasięgu.

Zakres organizacji łączności radiowej sił partyzanckich uwarunkowany jest wymaganiami powiązań organizacyjnych i potrzebami wymiany informacji w zależności od ważności i pilności,

a także posiadaną ilością i typami środków radiowych oraz możliwościami pracy w warunkach konspiracyjnych.

Krajowe dowództwo sił partyzanckich i poszczególne terytorialne dowództwa powinny posiadać zorganizowaną łączność radiową przede wszystkim z ośrodkami dyspozycyjnymi rozmieszczonymi na terytorium własnego kraju nieopanowanym przez nieprzyjaciela lub państwa popierającego ruch partyzancki oraz wyższymi sztabami wojsk operacyjnych wykonującymi zadania operacyjne na kierunkach rejonów działań partyzanckich. Od tej łączności zależy w dużym stopniu zaopatrywanie materiałowe sił partyzanckich, stawianie im zadań przez sztaby wojsk operacyjnych oraz przekazywanie tym sztabom danych o nieprzyjacielu.

Organizowanie łączności radiowej dla zapewnienia wymiany informacji pomiędzy poszczególnymi terytorialnymi dowództwami sił partyzanckich jest jak najbardziej wskazane, lecz potrzeby te nie występują z taką ostrością jak w uprzednio wymienionych relacjach. Między tamtymi ogniwami sił partyzanckich istnieje większa możliwość wykorzystania innych kanałów łączności. Łączność radiową należy organizować szczególnie między tymi terytorialnymi dowództwami sił partyzanckich, które z określonych przyczyn nie utrzymują jej z ośrodkami dyspozycyjnymi rozmieszczonymi poza terytorium nieprzyjaciela.

Każde terytorialne dowództwo /niezależnie od podległości organizacyjnej/ powinno również posiadać łączność radiową z krajowym dowództwem sił partyzanckich /jeśli takie jest zorganizowane/.

Łączność radiową współdziałania między terytorialnymi dowództwami sił partyzanckich tego samego szczebla dowodzenia należy organizować tylko w wyjątkowych przypadkach /w razie potrzeby istnienia między nimi ścisłego współdziałania/.

Wszystkie polowe jednostki partyzanckie powinny utrzymywać łączność radiową przede wszystkim z nadrzędnymi terytorialnymi dowództwami sił partyzanckich.

Jednostki partyzanckie wykonujące zadania bezpośrednio na korzyść wojsk operacyjnych, muszą także posiadać bezpośrednią łączność radiową ze sztabami wyższych związków operacyjnych lub ośrodkami dyspozycyjnymi znajdującymi się poza linią frontu. Dotyczy to przede wszystkim większych jednostek partyzanckich, a także mniejszych jednostek wykonujących szczególnie trudne zadania rozpoznawcze.

Dla kierowania działalnością jednostek partyzanckich na korzyść wojsk operacyjnych mogą być wykorzystane również środki radiowe grup rozpoznawczo-dywersyjnych. Grupy te mogą być przeznaczone od razu do jednostek partyzanckich, względnie też dołączają do tych jednostek po wykonaniu swoich właściwych zadań. Szczególnie pożądane jest dokonanie przerwania grup rozpoznawczo-dywersyjnych wraz z radiostacjami do jednostek partyzanckich w wypadku zbliżania się frontu do rejonu działań tych jednostek.

W strefie działań bojowych mogą być nawet organizowane kierunki radiowe /najczęściej za pomocą stacji radiowych UKF/ pomiędzy oddziałami i związkami taktycznymi wojsk operacyjnych a określonymi jednostkami partyzanckimi, co rzecz oczywista musi być uzgodnione na wyższych szczeblach dowodzenia wojsk operacyjnych i sił partyzanckich. W innych przypadkach, wymiana informacji pomiędzy jednostkami partyzanckimi a sztabami wojsk operacyjnych realizowana jest za pośrednictwem relacji radiowych, posiadanych przez określone terytorialne dowództwa sił partyzanckich.

Wewnątrz każdej większej jednostki partyzanckiej należy organizować łączność radiową z podległymi pododdziałami wykonującymi zadania w ramach całej jednostki lub też samodzielnie, patrolami dywersyjnymi i rozpoznawczymi, ubezpieczeniami bojowymi i osłonowymi, zespołami wykonującymi atak na określony obiekt itp. Ilość organizowanych relacji radiowych będzie uzależniona od wielkości jednostki, posiadanej ilości i typów środków radiowych oraz przyjętych sposobów organizacji łączności. Najczęściej z każdym pododdziałem /elementem ugrupowania bojowego/ zapewnia się łączność tylko w jednej relacji radiowej. Radiostacje w poszczególnych relacjach uruchamia się na okres ustalony przez dowódcę jednostki, względnie samorzutnie w przypadkach zaistnienia niebezpieczeństwa lub konieczności przekazania pilnej informacji. Według podobnych zasad organizuje się łączność radiową w ugrupowaniu partyzanckim składającym się z kilku jednostek partyzanckich.

Łączność radiową między poszczególnymi jednostkami partyzanckimi oraz tych jednostek z grupami rozpoznawczo-dywersyjnymi lub też oddziałami i związkami wojsk operacyjnych, będącymi

9/ W zgrupowaniu partyzanckim AK powiatu Myślenice stosowano taką zasadę, że w razie usłyszenia strzałów, radiotelegrafisci byli obowiązani natychmiast uruchamiać radiostacje będące przy poszczególnych oddziałach partyzanckich.

Patrz: "Dynamit" Wyd. Lit. Kraków 1964 r. s. 144, 154.

w okrążeniu względnie działającymi jako desant, organizuje się w zależności od potrzeby, przy braku innych możliwości porozumienia się. Łączność tę powinny utrzymywać szczególnie jednostki wykonujące zadania wspólnie w jednym i tym samym rejonie działań. Jeśli jest niekonieczne utrzymywanie regularnej okresowej łączności, to jednak zawczasu muszą być ustalone elementy danych radiowych, dla nawiązania doraźnej łączności w krytycznych sytuacjach.

III. Przekazywanie informacji za pośrednictwem stacji radiofonicznych

Wykorzystanie stacji radiofonicznych do przekazywania informacji dowództwom sił partyzanckich i ruchowi oporu jest możliwe jedynie przez ośrodki dyspozycyjne znajdujące się na terytorium własnego lub sojuszniczego państwa.

W tym celu wykorzystuje się stacjonarne stacje radiofoniczne emitujące normalny program radiowy lub ruchome stacje radiofoniczne /tylko w celu przekazywania informacji dla sił partyzanckich działających w strefie frontowej/ będące w dyspozycji organów propagandy specjalnej związków operacyjnych. Ten sposób przekazywania informacji jest dość dogodny, ponieważ nie wymaga dodatkowych radiostacji a odbiorniki radiowe /przede wszystkim chodzi o odbiorniki turystyczne z zasilaniem bateryjnym/ znajdują się w masowym zastosowaniu wśród społeczeństwa, przez co będą one dostępne dla terytorialnych dowództw ruchu partyzanckiego i jednostek partyzanckich.

Za pośrednictwem stacji radiofonicznych siłom partyzanckim można przekazywać tylko krótkie informacje stanowiące jak gdyby "anons" zawiadamiający o konieczności wykonania określonego przedsięwzięcia lub odwołujący zamierzone przedsięwzięcia. Tą drogą przede wszystkim pożądane jest przekazywanie informacji, które natychmiast i jednocześnie powinny być dostarczone większej ilości osób, mających wziąć udział w planowanym zamierzeniu.^{10/}

Informacje, które mają być przekazane za pomocą stacji radiofonicznej, zostają odpowiednio zamaskowane w treści określonej.^{10/} W czasie drugiej wojny światowej, ten sposób przekazywania informacji między innymi realizowały rozgłośnie Radio Algier i BBC. Szczególną rolę odegrały te rozgłośnie w przekazywaniu zarządzeń dla ruchu oporu we Francji, Holandii i Belgii przed i w czasie trwania inwazji angielsko-amerykańskiej na kontynent europejski w czerwcu 1944 roku.
Patrz: "Organizacja podziemna w Europie" op.cit. s. 80.

nych audycji programowych. Sens tych zamaskowanych informacji musi być znany jedynie osobom, dla których są one przeznaczone. Wymaga to opracowania jak gdyby "tabeli sygnałowej", z którą należy zawnazu zapoznać przyszłych odbiorców informacji. Jest niezbędne, aby określone terytorialne dowództwa i jednostki partyzanckie prowadziły w ustalonych godzinach lub ośrodkowy stały nasłuch na częstotliwości właściwej dla nich stacji radiofonicznej. Ten rodzaj jednostronnej łączności oczywiście nie daje gwarancji, że przekazywane informacje zostaną odebrane i będą zrozumiałe przez wszystkie zainteresowane organa sił partyzanckich.

Stacje radiofoniczne mogą spełniać jeszcze jedno zadanie, a mianowicie dostarczać materiały informacyjne dla prasy podziemnej. Chodzi tu głównie o dostarczanie wiarygodnych wiadomości dotyczących wydarzeń na zewnątrz kordonu terytorium przeciwnika. W tym celu rozgłośnie znajdujące się poza terytorium przeciwnika powinny zorganizować nadawanie informacji w formie odpowiednich komunikatów prasowych przekazywanych w ustalonych godzinach.^{11/} Dla odbioru komunikatów prasowych, określone dowództwa sił partyzanckich powinny zorganizować stacje nasłuchu radiowego, wyposażone w odbiorniki radiowe i ewentualnie w urządzenia magnetofonowe.

Nieco innym problemem jest sprawa dostarczania redakcjom stacji radiofonicznych informacji o działalności sił partyzanckich i sytuacji na terytorium przeciwnika. Informacje te mogą napływać różnymi kanałami, lecz najczęściej tworzy się agendy redakcyjne rozgłośni przy ośrodkach informacyjno-prasowych krajowego dowództwa ruchu partyzanckiego przebywającego na terytorium przeciwnika. Agendy te wyposaża się w odpowiednie radiostacje krótkofalowe, za pomocą których utrzymują one kontakt z rozgłośnia lub inną instytucją rozmieszczoną poza terytorium przeciwnika.^{12/}

11/ W drugiej wojnie światowej angielska agencja Globe-Reutera za pośrednictwem BBC przekazywała komunikaty alfabetem Morse'a.

Patrz: Krawczyńska J.: Wspomnienia z prasy podziemnej, 1939-1940 "Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polski" T. I s. 333.

12/ Według podanej zasady działali pracownicy rozgłośni "Wolna Europa" przerzuceni wraz z radiostacjami na terytorium Węgier podczas kontrrewolucji w 1956 roku.

IV. Zastosowanie łączności przewodowej

Terytorialne dowództwa sił partyzanckich na terytorium kontrolowanym przez nieprzyjaciela w zasadzie nie mają prawie żadnych możliwości organizowania dla swych wyłącznych potrzeb łączności przewodowej. Wyjątek, i to bardzo rzadki, może stanowić jedynie sytuacja, gdy wśród personelu techniczno-eksploatacyjnego przewodowej sieci telekomunikacyjnej resortu łączności znajduje się duża ilość osób zaangażowanych w ruch oporu, które posiadają możliwości zestawienia tajnych połączeń telefoniczno-telegraficznych /ograniczających się do kilku łączności/ na istniejących przewodowych liniach telekomunikacyjnych.^{13/}

Terytorialne dowództwa sił partyzanckich mają szersze możliwości zastosowania łączności przewodowej dla dowodzenia podległymi jednostkami partyzanckimi na terenach tzw. "krajów i stref partyzanckich", a więc w rejonach całkowicie opanowanych przez siły partyzanckie. Na takich terenach w zasadzie uruchamia się miejscową, przewodową sieć telekomunikacyjną, uzupełniając ją ewentualnie polowymi połączeniami telefonicznymi, które wynikają z potrzeb kierowania obroną określonego rejonu.^{14/}

Zakres wykorzystania przewodowej sieci telekomunikacyjnej na terenach "krajów i stref partyzanckich" będzie uzależniony od stopnia jej rozbudowy i stanu technicznego w określonych rejonach oraz możliwości jej uruchomienia, a także zaangażowania personelu techniczno-eksploatacyjnego rekrutującego się z miejscowej ludności.

Warunki prowadzenia działań bojowych przez jednostki partyzanckie /np. podczas napadu, zasadzki, sabotażu itp./ nie sprzyjają zastosowaniu łączności przewodowej i w zasadzie nie

13/ Takie przypadki miały miejsce w drugiej wojnie światowej. Na przykład, belgijski ruch oporu utrzymywał łączność za pomocą dalekopisów między niektórymi ogniwami organizacyjnymi rozmieszczonymi w różnych miastach Belgii. W Danii ruch oporu utworzył pewien rodzaj agencji prasowej, która komunikowała się za pośrednictwem tajnego połączenia telefonicznego ze Sztokholmem /Szwecja/, gdzie znajdowały się jej biura. Patrz: "Organizacja podziemna w Europie" op.cit. s.54,67.

14/ Przykładem takiego wykorzystania miejscowej sieci telekomunikacyjnej mogą być rejon opanowane przez jednostki Wojska Ludowo-Wyzwoleńczego Jugosławii; jak również niektóre "kraje partyzanckie" na terytorium Związku Radzieckiego okupowanym przez Niemców. Natomiast w okresie wojny partyzanckiej na Kubie, były przypadki budowy znacznej ilości przewodowych linii telefonicznych na niektórych odcinkach frontu osłaniających wyzwolone rejonu kraju.

należy jej organizować.

Łączność przewodowa może być stosowana przez jednostki partyzanckie jedynie w stałych miejscach rozmieszczenia lub w przejściowych bazach partyzanckich położonych w kompleksach leśnych, niedostępnych miejscach górskich, bagnisto-lesistych itp.^{15/} Organizacja tej łączności może polegać na budowaniu kierunków przy pomocy polowych linii telefonicznych między stanowiskiem dowodzenia jednostki lub zgrupowania partyzanckiego a obozami podległych /ewentualnie współdziałających/ oddziałów i pododdziałów oraz ubezpieczeniami bojowymi bazy partyzanckiej. Niekiedy mogą być budowane kierunki przewodowe między obozem oddziału a dalej wysuniętymi ubezpieczeniami bojowymi.

Powyższa łączność przewodowa może być wykorzystana do kierowania walką jednostki /zgrupowania/ partyzanckiej z nieprzyjacielem dążącym do okrążenia i likwidacji bazy partyzanckiej.^{16/} W takich sytuacjach mogą być budowane dodatkowe kierunki przewodowe do pododdziałów zajmujących pozycje obronne.

V. Wykorzystanie łączności pocztowej i telekomunikacyjnej ruchu publicznego

Wykorzystanie łączności pocztowej i telekomunikacyjnej ruchu publicznego przez siły partyzanckie jest możliwe, lecz i w tym zakresie istnieją poważne trudności. Nieprzyjaciel może ograniczyć wykorzystanie łączności telefonicznej i telegraficznej ruchu publicznego przez ludność cywilną i pozbawić tym samym siły partyzanckie przekazywania informacji w dowolnych kierunkach. Łączność ta ponadto jest pod kontrolą nieprzyjaciela, który może zastosować cenzurę korespondencji pocztowej i podsłuch na centralach telefonicznych. To wszystko zmusza siły partyzanckie do zachowania niezbędnych środków ostrożności podczas przekazywania informacji. Niemniej jednak doświadczenia drugiej wojny światowej wskazują na możliwość

15/ Patrz: Che Guevara: Kuba - wojna partyzancka Wyd. MON Warszawa 1962 r. s. 84.

16/ Takie zastosowanie miała łączność przewodowa w pierwszych dniach bitwy oddziałów partyzanckich AK i BCH w Puszczy Solskiej w czerwcu 1944 roku.
Patrz: Markiewicz J.: Paprocie zakwitły krwią partyzantów. Wyd. Lud. Spółdz. Wyd. Warszawa 1962 r. s. 80.

wykorzystania tej łączności przez siły partyzanckie.^{17/}

Tego rodzaju łączność mogą wykorzystywać przede wszystkim terytorialne dowództwa sił partyzanckich. Natomiast jednostki partyzanckie mogą korzystać z tej łączności tylko pośrednio, poprzez osoby działające w ruchu oporu.

Za pośrednictwem poczty oraz telegraficznie można przysyłać informacje, które nie są pilne. Informacje te muszą być odpowiednio "wplecione" w treść korespondencji, względnie maskowane w listach przy pomocy środków chemicznych. Listy i telegramy powinno się adresować do zaufanych osób z miejscowej ludności, w miarę możliwości nie związanych organizacyjnie z siłami partyzanckimi.

Za pośrednictwem łączności telefonicznej ruchu publicznego /miejscowej i zamiejscowej/ mogą być przekazywane krótkie pilne informacje w postaci uprzednio ustalonych zwrotów, które łatwo jest włączyć w zwykłą treść rozmowy bez obudzenia czujności podsłuchu nieprzyjaciela. W takich samych celach może być również wykorzystywana kolejowa łączność telefoniczna, lecz możliwości takie ^{będą} posiadali tylko pracownicy kolei współpracujący z siłami partyzanckimi.

Za pośrednictwem łączności telefonicznej można również sygnalizować o określonych przejawach działalności nieprzyjaciela podczas akcji sił partyzanckich w miastach; m transport kolejowy, kolumny wojsk nieprzyjaciela itp. W danym przypadku informacje te do będących w akcji oddziałów partyzanckich będą docierały za pośrednictwem innych osób oraz łączników i sygnalistów co, rzecz oczywista, należy uzgodnić przed akcją.^{18/}

17/ W sprawozdaniu wywiadowczym z lutego 1943 r. o przeciwdziałaniu sił partyzanckich przeciwko hitlerowskiej akcji osiedleńczej na Zamojszczyźnie, dowódca 1 zmotoryzowanego batalionu żandarmerii tak pisze: "Cała polska sieć telefoniczna była i jest do ich dyspozycji /tzn. do dyspozycji partyzantów - przyp. autora/ i służy do przekazywania informacji. Wszyscy pracownicy poczty i kolei oraz urzędnicy należą moim zdaniem do ruchu oporu".

Patrz: Markiewicz J.: Nie dali ziemi skąd ich ród. Wyd. Lubelskie Lublin 1967 r. s. 264.

18/ Na przykład podczas napadu oddziału AL im. Mickiewicza w sierpniu 1943 r. pod Zaklikowem na pociąg z urlopowanymi oficerami niemieckimi przekazanie informacji o czasie wyjścia pociągu z Lublina zorganizowano w następujący sposób: Zaufany kolejarz w kolejowej sieci telefonicznej przekazał informację z Lublina do stacji kolejowej Rzeczyca, skąd przekazano ją telefonicznie /przez centralę ruchu publicznego/ do spółdzielni w Rzeczyca. Tam stałe czekał łącznik - w dzień z rowerem, a w nocy z koniem - który po otrzymaniu informacji natychmiast ją dostarczył do oddziału partyzanckiego będącego w pobliżu w gotowości do akcji.

Patrz: "Wspomnienia Żołnierzy GL i AL" Wyd. MON Warszawa 1962 r. s. 215 - 216.

Korzystanie z zamiejscowych połączeń telefonicznych będzie łatwiejsze na centralach o dużej ilości numerów, trudniejsze na centralach o małej pojemności numerów. W uzyskiwaniu koniecznych zamiejscowych połączeń telefonicznych, jak również w przekazywaniu określonych informacji za pośrednictwem łączności telefonicznej ruchu publicznego, siłom partyzanckim mogą oddać duże usługi sprzyjające osoby /niekoniecznie członkowie ruchu oporu/ z personelu ruchowo-eksploatacyjnego zatrudnionego na centralach.^{19/}

W sprzyjających okolicznościach, do nielegalnego przewozu korespondencji pisemnej przesyłanej przez terytorialne dowództwa sił partyzanckich, mogą być wykorzystane ogniwa komunikacji pocztowej nieprzyjaciela. Korespondencja może być przewożona w specjalnych skrytkach urządzonych w ambulansach pocztowych, bądź też w odpowiednio oznaczonych workach pocztowych. Zaufane osoby z personelu pocztowego muszą cały czas czuwać nad bezpieczeństwem tej korespondencji, aby przez pomyłkę nie dostała się w niepowołane ręce, względnie nie została przejęta przez służbę bezpieczeństwa nieprzyjaciela.

VI. Łączność kurierska i środkami ruchomymi

W tych ogniwach sił partyzanckich, gdzie istnieje potrzeba częstego porozumiewania się, najbardziej dostępnymi i najpewniejszym rodzajem łączności jest łączność kurierska i środkami ruchomymi.^{20/} Łączność tę wykorzystuje się na wszystkich szczeblach kierowania siłami partyzanckimi, a w większych jednostkach partyzanckich /brygada, zgrupowanie itp/ dowodzenia podległymi pododdziałami w czasie walki przede wszystkim opiera się na łącznikach. Warunkiem działania takiej łączności na dalsze odległości jest swoboda poruszania się po kraju. Jeśli władze nieprzyjaciela ograniczą swobodę poruszania się i możliwość zmiany pobytu, łączność ta natrafiać będzie na poważne przeszkody.

Łączność kurierska w zasadzie służy do przesyłania pisemnej korespondencji tajnej o dłuższej i szczególnie ważnej treści. Kurierów wykorzystuje się między poszczególnymi tery-
19/ Jako przykład może tutaj posłużyć kierowniczką urzędu pocztowo-telekomunikacyjnego w Koprzywnicy - E. Lutowicz - która współpracowała z grupą partyzancką "Jędrusie" ułatwiała im kontakty telefoniczne i prowadziła podsłuch rozmów niemieckich.
Patrz: Sierant P. mgr "Akcja na więzienie w Opatowie 12-13.3. 1943 r. "Wojskowy Przegląd Historyczny" nr 3/1965 r. s.200
20/ Patrz: Che Guevara: op. cit s. 70-72, 86.

torialnymi dowództwami sił partyzanckich oraz dla wymiany informacji z zagranicą, przede wszystkim z ośrodkami dyspozycyjnymi znajdującymi się na terytorium własnego lub zaprzyjaźnionego państwa. Kurierzy przewożący pisemną korespondencję w razie potrzeby powinni otrzymać ochronę w postaci uzbrojonych konwojentów /tzw. "obstawa"/.

Na każdym szczeblu kierowania ruchem partyzanckim /od powiatu wzwyż/ należy organizować punkty poczty zamiejscowej. Punkty te stanowią miejsce przyjmowania i wysyłania pisemnej korespondencji za pośrednictwem kurierów. Każdy szczebel kierowania powinien dysponować kilkoma punktami poczty zamiejscowej, przy czym muszą one być oddzielne dla łączności z nadrzędnymi i podległymi dowództwami.

Poszczególne regionalne dowództwa sił partyzanckich powinny dysponować odpowiednią ilością kurierów, z takim wyliczeniem, aby każdy kurier znał tylko jeden punkt poczty zamiejscowej, do którego jest stale kierowany. Kurierzy mogą przewozić pisemną korespondencję do jej miejsca przeznaczenia, względnie tylko do określonych punktów poczty zamiejscowej, stanowiących etapowe punkty przesyłowe, z których korespondencja ta jest przewożona dalej przez innych kurierów. Ten drugi sposób należy stosować wówczas, gdy istnieją trudności dotarcia jednego i tego samego kuriera dla właściwego miejsca przeznaczenia danej korespondencji.

Korespondencję pisemną przeznaczoną do jednostek partyzanckich /jak również odwrotnie - od jednostek partyzanckich do określonych terytorialnych dowództw sił partyzanckich/ powinno się dostarczać do punktu poczty zamiejscowej zlokalizowanego w mieście powiatowym, ^{na} którego obszarze dana jednostka posiada swoją bazę partyzancką. Jeśli sytuacja tego wymaga i istnieją możliwości, to korespondencja z nadrzędnych szczebli kierowania siłami partyzanckimi może być dostarczona bezpośrednio do jednostek partyzanckich i odwrotnie - z jednostek partyzanckich do nadrzędnych i wyższych dowództw sił partyzanckich.

W celu utrzymania łączności za pomocą kurierów z zagranicą /z ośrodkiem dyspozycyjnym znajdującym się na terytorium własnego lub sojuszniczego państwa/, przy krajowym dowództwie ruchu partyzanckiego, a nawet niektórych terytorialnych dowództwach /np. w niektórych regionach kraju, gdzie siły partyzanckie działają w odosobnieniu od krajowego dowództwa/ należy zorganizować

ośrodki kurierskie.

Przerzut kurierów z terytorium nieprzyjaciela na terytorium państwa popierającego ruch partyzancki oraz odwrotnie, odbywa się najczęściej nielegalnie "kanałami przerzutowymi" przez granicę lądową, względnie drogą powietrzną lub morską.^{21/}

Przerzut może być zorganizowany również w sposób legalny przez państwo neutralne przy pomocy biur paszportowych, emigracyjnych, obsługi podróżnych itp. a także przy użyciu obywateli państw neutralnych, co jednak stanowi raczej wyjątek.

Łączność środkami ruchomymi powinna być wykorzystywana przez siły partyzanckie przede wszystkim do przekazywania informacji w formie ustnej. Podyktowane jest to tym, że ze względu na konieczność częstego porozumiewania się w szeregu drobnych spraw lub w związku z wykonywaniem określonych zadań, natężenie ruchu łączników jest bardzo duże i to przy wielostronnych kontaktach, co naraża ich na częste przypadkowe rewizje lub nawet aresztowania. Jedynie w wypadkach koniecznych, gdy informacje są dłuższe lub szczególnie ważne, należy je przekazywać w formie pisemnej, lecz tekst określonej informacji musi być odpowiednio zamaskowany /utajniony/.

Dla wymiany informacji za pośrednictwem łączników ustala się punkty kontaktowe. Jest to miejsce, gdzie łącznicy odbierają lub przekazują informacje określonym osobom. Punkty kontaktowe wybiera się w miejscach nie budzących podejrzeń ze strony nieprzyjaciela. Do tego celu najlepiej nadają się miejsca o dużym ruchu osób postronnych, względnie uzasadniających przebywanie osób obcych.

Dla porozumiewania się między poszczególnymi terytorialnymi dowództwami sił partyzanckich oraz podległymi im jednostkami partyzanckimi, każdy szczebel kierowania musi posiadać szereg stałych punktów kontaktowych, zlokalizowanych w lokalach osób pośredniczących w wymianie informacji lub ustaleniu kontaktu osobistego z przedstawicielami określonych dowództw.

Adres każdego stałego punktu kontaktowego określa się odpowiednimi umownymi oznaczeniami słownymi. Stały punkt kontaktowy zazwyczaj powinien posiadać odpowiedni wzrokowy sygnał ostrzegawczy, zdala widoczny przy podchodzeniu do punktu kontaktowego a informujący o jego bezpieczeństwie, względnie zaistnieniu niebezpieczeństwa ze strony nieprzyjaciela. Niezależnie
21/ Patrz: Wnuk W.: Walka podziemna na szczytach. Inst. Wyd. "PAX". Warszawa 1958 r. s. 161.

W tym celu, dla identyfikacji łączników ustala się słowne hasła i odezwy alarmowe, które należy bardzo często zmieniać, przy czym nie mogą one być jednolite ani dla wszystkich punktów kontaktowych określonego dowództwa ani dla poszczególnych łączników kontaktujących się z określonym punktem kontaktowym.

Niezależnie od stałych punktów kontaktowych, dla doraźnego nawiązywania łączności w określonych sytuacjach, przede wszystkim z osobami nie wchodzącymi w skład dowództw sił partyzanckich, wyznacza się punkty kontaktowe. Jest to doraźnie ustalone miejsce spotkania się łączników z określoną osobą. Przy kontaktach osób nieznanymi, ustala się odpowiedni wzrokowy znak rozpoznawczy, jak również słowne hasło rozpoznawcze.

Uzupełnieniem systemu punktów i podpunktów kontaktowych są tzw. "skrzynki kontaktowe". Są to ustalone skryte miejsca, w których nie ma żadnych osób pośredniczących i służą do składania pisemnych meldunków lub poleceń skąd są one zabierane w ustalonych terminach przez wyznaczonych łączników. Skrzynki kontaktowe najczęściej są stosowane dla łączności z agentami wywiadu lub tzw. "informatoremami" pracującymi w administracji i gospodarce oraz organach bezpieczeństwa i jednostkach wojskowych przeciwnika.

Łącznikami muszą dysponować poszczególne komórki organizacyjne i osoby funkcyjne każdego terytorialnego dowództwa sił partyzanckich. Należy uwzględnić konieczność ograniczenia każdego łącznika do jak najmniejszej ilości kontaktów. Ponadto jest wskazane, by jeden i ten sam łącznik obsługiwał określoną relację. Każdy z łączników nie powinien nic wiedzieć o innych łącznikach a także nie powinien znać szczebla kierowania, który obsługuje.

Łączników wykorzystuje się najczęściej w zależności od aktualnych potrzeb, o czym zostają oni powiadomieni w ustalony sposób. Jedynie tam, gdzie zachodzi potrzeba utrzymywania stałej łączności, względnie istnieją trudności zawiadomienia łączników, ustala się terminy odwiedzania przez nich określonych punktów kontaktowych. Należy stosować zasadę wysyłania łączników zarówno do podległych jak i nadrzędnych dowództw sił partyzanckich, przy czym informacje od nadawcy do adresata mogą docierać przez pośredniczenie kilku łączników.

Terytorialne dowództwa sił partyzanckich w charakterze łączników /a także kurierów/ powinny wykorzystywać godne zaufania osoby miejscowe umiejące radzić sobie w najcięższych sytuacjach

oraz posiadające odpowiednie legalne dokumenty osobiste i mogące korzystać z prywatnych i publicznych środków lokomocji. Na łączników należy wyznaczać przede wszystkim kobiety, które potrafią przewieźć ustne lub pisemne informacje, używając różnych wybiegów.^{22/} Kobiety mniej zwracają uwagę nieprzyjaciela. Należy również liczyć się z lepszym na ogół traktowaniem kobiet - nawet w warunkach najcięższych represji.

Jednostki partyzanckie /grupy, oddziały, bataliony, brygady itp/ w celu zapewnienia dowodzenia podległymi pododdziałami w walce, jak również podczas przebywania ich w swych bazach, powinny posiadać łączników rekrutujących się z własnych szeregów. W większych jednostkach partyzanckich /batalion, brygada/ należy dysponować etatowymi łącznikami, natomiast na szczeblu grup i oddziałów do tych zadań można doraźnie wyznaczać dowolnych partyzantów. Łącznicy zazwyczaj będą się poruszali pieszo. W większych jednostkach partyzanckich wskazane jest przydzielenie im pewnej ilości koni wierzchowych. Łącznicy wymieniają ustne lub pisemne meldunki i rozkazy z poszczególnymi dowódcami pododdziałów wchodzących w skład danej jednostki partyzanckiej.

Jeśli w określonym działaniu bojowym bierze udział kilka jednostek partyzanckich, to do dowództwa kierującego walką całego zgrupowania, poszczególne jednostki powinny wydzielić swoich łączników.

Łączność w spółdziałania między jednostkami partyzanckimi działającymi w jednym rejonie, najczęściej zapewnia się przez wymianę łączników. Jeśli istnieją potrzeby współdziałania z grupą rozpoznawczą-dywersyjną wojsk operacyjnych, to łączników do tej grupy powinna wydzielić jednostka partyzancka. Na takich samych zasadach zapewnia się łączność z desantem powietrznym wojsk operacyjnych.

Dla nawiązania łączności między bazą jednostki partyzanckiej a jej pododdziałami działającymi w terenie, a także nadrzędnym terytorialnym dowództwem sił partyzanckich, czy też innymi jednostkami partyzanckimi znajdującymi się w dalszej odległości, najlepiej wykorzystywać łączników z miejscowej ludności, wydzielanych przez organa ruchu oporu lub terytorialne dowództwa sił partyzanckich. Budzą oni mniej podejrzeń i za-

^{22/} Dla przykładu warto podać, że dowództwo obwodu II AL /Tubelskie/ jako łączników używało w 99 % kobiety.

Patrz: Moczarski M.: Barwy walki. Wyd. MON Warszawa 1966 r. s. 87.

zwyczaj posiadają gruntowną znajomość terenu. W tym celu każda jednostka partyzancka musi być zapoznana z określonymi punktami kontaktowymi miejscowego ruchu oporu lub terytorialnych dowództw sił partyzanckich. W danym przypadku punkty kontaktowe muszą być wyznaczone w takich miejscach, w których łącznicy z jednostek partyzanckich mogą przebywać bez narażenia ^{się} na aresztowanie przez nieprzyjaciela.

W sytuacjach uniemożliwiających wykorzystanie łączników z miejscowej ludności dla utrzymania łączności między różnymi jednostkami partyzanckimi lub podległymi im pododdziałami działającymi z dala od bazy jednostki partyzanckiej można stosować patrole rozpoznawczo-łącznikowe.

Patrole ^{te} ze względu na nielegalność działania powinny poruszać się własnymi szlakami komunikacyjnymi /tzw. "ścieżkami partyzanckimi"/, które można zabezpieczyć przez unikanie na nich akcji, umieszczenie w określonych miejscach załóg bezpieczeństwa /z garnizonowych oddziałów partyzanckich/ i zorganizowanie etapowych punktów kontaktowych. ^{23/}

VII. Łączność za pomocą środków sygnalizacyjnych

Środki sygnalizacyjne należy wykorzystywać na szczeblach dowodzenia grup, pododdziałów i oddziałów partyzanckich w celu zapewnienia łączności podczas wykonywania określonych zadań bojowych, jak również z ubezpieczeniami baz i rejonów zakwaterowania partyzantów, miejscowymi osobami ruchu oporu oraz do wzajemnego rozpoznania między różnymi jednostkami partyzanckimi a także między grupami partyzanckimi i grupami rozpoznawczo-dywersyjnymi oraz pododdziałami wojsk operacyjnych. Łączność sygnalizacyjna może służyć do przekazywania bardzo krótkich, nieskomplikowanych danych o charakterze informacyjnym, rozkazującym lub alarmowym, przy zastosowaniu sygnałów akustycznych i wzrokowych.

Kod sygnałów musi być z góry ustalony, bardzo prosty, a sygnały jednoznaczne. Arsenal środków sygnalizacyjnych jest niemal niewyczerpany i należy je stosować w zależności od posiadanych możliwości oraz warunków działania sił partyzanckich. Oprócz stałych sygnałów obowiązujących w danej grupie, pododdziale czy oddziale partyzanckim, na okres wykonywania określonego

237 Patrz: Rozkaz nr 87 z dn. 26 lutego 1944 r. / Dowództwo Głównego AL "Dowództwa II Obwodu AL" Dowództwo Główne GL i AL" /zbiór dokumentów z lat 1942 - 1944/ Wyd. MON Warszawa 1967 r. s. 241.

zadania, ustala się dodatkowe sygnały za pomocą określonych środków sygnalizacyjnych.

Sygnały są przekazywane osobiście przez dowódców albo przez odpowiednio do tego upoważnionych partyzantów i muszą być zaobserwowane przez wszystkich zainteresowanych partyzantów grupy, pododdziału lub oddziału. W określonych sytuacjach na szczeblu pododdziału mogą być wyznaczeni obserwatorzy do śledzenia sygnałów podawanych przez określone podległe elementy ugrupowania bojowego.

Sygnały wzrokowe są łatwe do zrozumienia, szybko można je przekazywać i mogą mieć zastosowanie we wszystkich rodzajach działań partyzanckich. Sygnały dźwiękowe mogą być wykorzystywane wówczas, gdy zachowanie tajemnicy przed nieprzyjacielem nie ma znaczenia i należy je zazwyczaj stosować w celu zwrócenia uwagi partyzantów na rozkazy, które będą wydane bezpośrednio po sygnale, a także do rozpoczęcia ataku, napadu itp. oraz ogłoszenia alarmu.

W działaniach partyzanckich, gdzie podstawową rzeczą jest zaskoczenie, a więc podczas wykonywania zasadzek, napadów itp. należy stosować sygnalizację za pomocą rąk, chorągiewek, broni itp.

Wykorzystanie takich środków sygnalizacyjnych jak gwizdki, trąbki, syreny ręczne- rakiety i strzały z broni palnej, może znaleźć zastosowanie do rozpoczęcia ataku, napadu itp. oraz w celach alarmowych. Takie sygnały jak np. stukanie bronią, trzaskanie gałązkami, naśladowanie głosu ptaków, zwierząt itp. /mniej głośnie/ mogą być używane w obrębie baz partyzanckich.

Dla porozumiewania się z elementami ubezpieczającymi /podczas wykonywania określonych zadań/ oraz z miejscowymi osobami ruchu oporu wspierającymi działania sił partyzanckich można stosować sygnały za pomocą światła, granatów dymnych luster itp.

Dla przekazywania jednostkom partyzanckim sygnałów informacyjnych o bezpieczeństwie określonego miejsca /np. że oddział może bez obawy wchodzić do wsi, zająć przygotowaną bazę itp./ lub zaistnieniu niebezpieczeństwa, miejscowe osoby ruchu oporu lub garnizonowych oddziałów partyzanckich mogą stosować różne ustalone sygnały za pomocą dowolnych przedmiotów ustawionych w wyznaczonym miejscu lub ułożonych według określonego kształtu.

W celach identyfikacyjnych stosuje się wzrokowe znaki rozpoznawcze, które z reguły uzupełnia się słownymi znakami rozpoznawczymi. Wzrokowe znaki rozpoznawcze umieszcza się na ubiorze, uzbrojeniu lub w rękach partyzanta, względnie żołnierza i zazwyczaj stanowią one charakterystyczny szczegół w jego wyglądzie zewnętrznym. Należy jednak pamiętać o tym, że wzrokowe znaki rozpoznawcze muszą być z dala widoczne.

VIII. Zastosowanie środków łączności do naprowadzania lotnictwa

Problem zastosowania środków łączności przez siły partyzanckie do naprowadzania lotnictwa dotyczy takich sytuacji jak: oznaczenia zrzutowisk i lądowisk oraz wytyczania celów dla uderzeń lotnictwa.

W tym przypadku można zastosować techniczne środki łączności a także odpowiednie środki sygnalizacyjne, które w określonych sytuacjach będą się wzajemnie uzupełniały.

Miejsce i termin zrzutu lub lądowania samolotu /śmigłowca/ oraz odpowiednie sygnały rozpoznawcze między obsługą zrzutowiska /lądowiska/ a załogą samolotu ustala się z góry najczęściej za pośrednictwem łączności radiowej istniejącej między dowództwem rąchu partyzanckiego /krajowym lub regionalnym/ względnie jednostką partyzancką a ośrodkiem dyspozycyjnym znajdującym się poza terytorium nieprzyjaciela. Jeśli termin zrzutu został uprzednio ustalony tylko orientacyjnie, to dokładny czas wylotu samolotu /śmigłowca/ może być dodatkowo awizowany umownymi sygnałami obsłudze partyzanckiego zrzutowiska za pośrednictwem stacji radiofonicznej.^{24/}

W szczególnych przypadkach /gdy samolot ma lądować na partyzanckim lądowisku/ do kierowania obsługą lądowiska może być wydzielony /z wyższego szczebla dowodzenia/ oficer lotnictwa wraz z radiostacją, za pomocą której może nawiązać łączność z jednostką lotniczą wysyłającą samolot, a nawet z obsługą samolotu podczas jego podchodzenia do rejonu lądowania.^{25/}

^{24/} W ten sposób za pośrednictwem rozgłośni BBC awizowano wyloty samolotów z zaopatrzeniem dla AK w okresie drugiej wojny światowej.

^{25/} Na czas akcji pod kryptonimem "Przeci Most" dokonanej w powiecie tarnowskim w nocy z 25 na 26 lipca 1944 roku a dotyczącej zabrania przez angielski samolot części "V-2" do kierowania przyjęciem i startem samolotu KG AK przysłało oficera do specjalnych zadań lotniczych kpt. Włodzimierza Gedymina ps. "Włodek", który za pomocą przywiezionej z sobą radiostacji utrzymywał łączność z bazą lotniczą w Bridisi /Włochy/ Patrz: "Dynamity" op.cit. T.I. s. 62-63, 68-69.

Oznaczenie miejsca zrzutowiska lub lądowiska, a jednocześnie zasygnalizowanie załodze samolotu /śmigłowca/ o jego właściwej przynależności może polegać na zastosowaniu następujących środków sygnalizacyjnych:

- w dzień: płachty rozpoznawczo-sygnalowe określonego kształtu i koloru, środki dymne rozmieszczone według ustalonej ilości i kształtu, kolorowe balony na długich sznurkach;

- w nocy: ogniska lub latarnie rozmieszczone według ustalonej ilości i kształtu, płachty rozpoznawczo-sygnalowe /forsforyzowane lub naświetlane/ określonego kształtu.

Uruchomienia środków sygnalizacyjnych, przede wszystkim świetlnych, należy dokonywać bezpośrednio przed ustalonym czasem przybycia samolotu /śmigłowca/ a nawet dopiero po usłyszeniu jego warkotu.

Niezależnie od tego, dla zidentyfikowania samolotu i zrzutowiska /lądowiska/ ustala się sygnały rozpoznawcze, które podaje się w ustalonej kolejności bezpośrednio przed dokonaniem zrzutu lub lądowaniem samolotu /śmigłowca/.

Sygnały rozpoznawcze przez samolot własny mogą być przekazywane w następujący sposób:

- w dzień: kolorowe rakiety lub sygnały podawane za pomocą wykonywanych ewolucji;

- w nocy: sygnały błyskowe podawane za pomocą świateł pokładowych lub kolorowych rakiet.

Obsługa zrzutowiska /lądowiska/ dla przekazywania sygnałów rozpoznawczych może stosować następujące środki:

- w dzień: kolorowe rakiety, chorągiewki kolorowe;

- w nocy: kolorowe rakiety, latarki sygnalizacyjne lub inne sygnały błyskowe.

Zarówno sposób oznaczenia miejsca zrzutowiska lub lądowiska jak również sygnały rozpoznawcze dla każdego wylotu samolotu /śmigłowca/ muszą być odmienne. Jeżeli sygnałów z ziemi nie ma, bądź też są niezgodne z uprzednim ustaleniem, samolot /śmigłowiec/ powraca do bazy nie dokonując zrzutu lub lądowania.

Naprowadzenie lotnictwa na cele może być realizowane przez odpowiednio przygotowane grupy partyzanckie.

Takie grupy można zaopatrzyć w specjalne radiostacje do utrzymywania bezpośredniej łączności z lotniskiem w celu wywołania lotnictwa oraz do nawiązania łączności z samolotami

w powietrzu w celu bezpośredniego ich naprowadzania na obiekt ataku.^{26/}

Inny sposób wytyczania przez specjalne grupy partyzanckie celów dla uderzeń lotnictwa bombowego może polegać na zastosowaniu radionamierników, rozmieszczonych w rejonach określonych obiektów ataku. Taki sposób wymaga jednak koordynacji w czasie między działaniami grupy partyzanckiej i lotnictwa bombowego.

Do wskazanych celów lotnictwa mogą być stosowane również proste środki sygnalizacyjne, przede wszystkim świetlne, lub dymne, podawane bezpośrednio w toku samego nalotu. Najczęściej szczegóły działania ustala się zawczasu za pośrednictwem kanałów łączności ruchu operu.

IX. Rozpoznanie i dezorganizacja systemu łączności nieprzyjaciela

Jednym z zadań sił partyzanckich jest rozpoznawanie i dezorganizacja systemu dowodzenia wojskami oraz infrastruktury przeciwnika. W tym względzie, urządzenia, środki i linie łączności należy uważać jako szczególnie ważne obiekty działań sił partyzanckich, które stanowią jedno z podstawowych zadań rozpoznania i dywersji. Sposoby oddziaływania sił partyzanckich na system łączności przeciwnika, zależne są od skutków jakie zamierza się osiągnąć.

Siły partyzanckie powinny prowadzić rozpoznanie i dezorganizację systemu łączności nieprzyjaciela zarówno w strefie frontowej jak i na głębokim zapleczu jego terytorium.

Działanie sił partyzanckich przeciwko systemowi łączności nieprzyjaciela w strefie frontowej powinno być jednakże skoordynowane z działalnością własnych lub sojuszniczych wojsk operacyjnych, aby dały one jak największe efekty i maksymalnie przyczyniły się do osłabienia wysiłku wojsk nieprzyjaciela.

Zadania sił partyzanckich w zakresie rozpoznania i dezorganizacji systemu łączności nieprzyjaciela mogą być w poważnym stopniu ułatwione, jeśli w ich wykonywaniu biorą udział członkowie ruchu operu /którzy nie są zaangażowani w działalność zbrojnej/ lub też przychylnie ustosunkowane osoby z miejscowej ludności, zatrudnione w obiektach łączności /węzłach centralach,^{26/} W drugiej wojnie światowej na terytorium Francji i Belgii oraz Holandii działały specjalne ekipy wyposażone w radiostacje, które za ich pomocą komunikowały się z samolotami alianckimi przelatującymi nad tymi obszarami i naprowadzały samoloty na określone cele.

Patrz: "Organizacja podziemia w Europie" op.cit. s.69,80.

stacjach itp./ przeciwnika. Dotyczy to przede wszystkim stacjonarnego /cywilnego/ systemu łączności przeciwnika. Ludzie ci mogą dostarczać niezbędnych danych o systemie łączności nieprzyjaciela oraz udzielać pomocy w wykonywaniu zadań dywersyjnych na obiektach i liniach łączności.

a/ Rozpoznanie łączności

Siły partyzanckie prowadzą rozpoznanie łączności w celu określenia miejsca rozmieszczenia urządzeń, środków i linii łączności oraz ustalenia organizacji łączności przeciwnika. Każda akcja dywersyjna sił partyzanckich na jakikolwiek obiekt przeciwnika powinna się rozpoczynać od pozbawienia rejonu działania łączności zewnętrznej, przez co opóźnia się reakcję obrony i uniemożliwia wezwanie pomocy z zewnątrz. Z tego powodu, w czasie uprzedniego rozpoznania obiektu, który ma być celem dywersji należy ustalić:

- jakie zewnętrzne połączenie telefoniczne /telegraficzne posiada dany obiekt;

- gdzie znajduje się główne doprowadzenie przewodowe lub szafka kablowa, względnie centrala telefoniczna, której uszkodzenie /unieruchomienie/ może przyczynić się do przerwania łączności na zewnątrz obiektu, jak również z innymi pomieszczeniami danego obiektu;

- czy obiekt posiada środki radiowe i radioliniowe oraz gdzie one są rozmieszczone;

- czy w obiekcie znajduje się elektryczna sygnalizacja dźwiękowa /światlna/ oraz gdzie zamontowana jest centrala alarmowa i w jaki sposób można ją unieruchomić.

Siły partyzanckie mogą prowadzić działania dywersyjne wyłącznie przeciwko określonym obiektom, węzłom urządzeniom i liniom łączności. W danym przypadku, drogą rozpoznania należy uprzednio ustalić następujące dane:

- kogo obsługuje dany obiekt lub węzeł łączności;

- znaczenie danego obiektu lub węzła, względnie linii łączności w systemie łączności przeciwnika;

- rozmieszczenie urządzeń i środków w danym obiekcie lub węźle łączności;

- newralgiczne punkty obiektu lub węzła łączności, których zniszczenie pociągnie za sobą sparaliżowanie systemu łączności;

- sposób ochrony danego obiektu lub węzła łączności oraz możliwe skryte podejścia do niego.

Rozpoznanie łączności prowadzą siły partyzanckie także w celu przekazywania zdobytych danych własnym lub sojuszniczym wojskom operacyjnym. Dotyczy to przede wszystkim rozmieszczenia węzłów łączności, punktów dowodzenia wojsk przeciwnika, stacjonarnych węzłów telekomunikacyjnych, stacji wzmacniakowych, stacji radioliniowych /stacjonarnych/, przebiegu magistralnych linii kablowych itp., na które mogą być wykonane uderzenia lotnicze lub artylerii /w strefie frontowej/ względnie skierowane specjalne grupy rozpoznawczo-dywersyjne. Niekiedy rozpoznanie może być prowadzone w celu ustalenia organizacji łączności wyższych sztabów wojskowych przeciwnika, nowych typów środków łączności, danych eksploatacyjnych łączności itp.

Siły partyzanckie prowadzą rozpoznanie łączności drogą obserwacji, wywiadu oraz studiowania zdobytych różnymi sposobami, dokumentów łączności i środków łączności. Rozpoznanie łączności będzie znacznie ułatwione jeśli określone osoby sił partyzanckich będą zapoznane z teoretycznymi zasadami organizacji i rozmieszczenia elementów węzłów łączności wojsk przeciwnika, jak również z urządzeniem stacjonarnych obiektów telekomunikacyjnych. Niezależnie od tego, powinny one znać główne cechy demaskujące określone obiekty, węzły i urządzenia łączności.

Na przykład o miejscu rozmieszczenia centrali telefonicznej /telegraficznej/ można się zorientować dzięki licznym liniom przewodowym zbiegającym się do tego miejsca. W rozmieszczeniu stacji radioliniowych można łatwo zorientować się na podstawie charakterystycznych dla nich anten, widocznych już z pewnej odległości. Według budowy urządzeń antenowych i zewnętrznego oprzyrządowania pojazdów można zorientować się w rozmieszczeniu radiostacji, szczególnie średniej i dużej mocy oraz wozów dowodzenia. Według pracy silnika można stwierdzić rozmieszczenie agregatów zasilających poszczególne elementy węzła w energię elektryczną itd. Natomiast rodzaje /typy/ urządzeń i środków łączności oraz ich ilość w określonym rejonie, daje wyobrażenie o szczeblu dowodzenia.

W przypadku zdobycia lub tylko ujawnienia przez siły partyzanckie nowych typów sprzętu łączności przeciwnika, powinny one przekazać dla wojsk operacyjnych następujące dane:

- rodzaj sprzętu;
- miejsce produkcji, nazwa i numer urządzenia łączności;
- miejsce, w którym sprzęt zdobyto /wykryto/;

- krótką charakterystykę sprzętu /możliwości, rozmiary, waga, zakres fal, itp./.

Jeśli jest to sprzęt radiowy /radioliniowy/ i siły partyzanckie zamierzają go wykorzystać do podsłuchu lub dezinformacji z chwilą odstępowania z miejsca akcji, to należy ustalić zakres fal na skali w chwili zdobycia sprzętu oraz kierunek nastawienia anteny /włączając w to dane z pomiarów za pomocą kompasu/. Informacje te niekiedy mogą być przez siły partyzanckie przesyłane do własnych wojsk operacyjnych w celu prowadzenia zakłóceń radiowych.

Pożądaną jest również, aby zdobyte dokumenty łączności przeciwnika były skrupulatnie badane i sprawdzone, gdyż ich treść może być bardzo przydatna do prowadzenia dezorganizacji systemu łączności przeciwnika, nie tylko przez siły partyzanckie ale i przez wojska operacyjne.

Za pomocą środków radiowych będących w dyspozycji sił partyzanckich może być prowadzone rozpoznanie w celu ustalenia zakresów częstotliwości pracujących radiostacji nieprzyjaciela. Jednakże sposób ten nie daje możliwości określenia miejsca rozmieszczenia radiostacji przeciwnika. Dlatego jest pożądaną, aby siły partyzanckie dysponowały przenośnymi radionamiernikami w zakresie UKF. Zapewniłoby to im ustalenie miejsca rozmieszczenia radiostacji UKF przeciwnika /szczególnie przed akcją na określony obiekt/, które zazwyczaj mają anteny małych rozmiarów i są niewidoczne nawet z bliskiej odległości.

b/ Podsłuch łączności

Rozpoznanie łączności przeciwnika metodą podsłuchu siły partyzanckie mogą prowadzić w celu:

- uzyskiwania wiadomości niezbędnych do planowania i prowadzenia działań partyzanckich;
- dostarczania wiadomości o nieprzyjacielu własnym lub sojuszniczym wojskom operacyjnym.

Zdobywanie informacji drogą podsłuchu w kanałach łączności przeciwnika może być realizowane przede wszystkim przez współpracujące z siłami partyzanckimi osoby miejscowe zatrudnione przy eksploatacji przewodowej sieci telekomunikacyjnej, zarządzanej przez resort łączności lub resort komunikacji. Osoby te wykonując swoje codzienne czynności zawodowe /np. przy obsłudze central telefonicznych i telegraficznych, stacji wzmacnia-

kowych, aparatowni dalekopisowych itp./ mogą stale lub dorywczo drogą podsłuchu przechwytywać informacje wymieniane pomiędzy określonymi władzami administracyjno-politycznymi, służbą bezpieczeństwa i dowództwami /sztabami/ wojskowymi. Ażeby informacje te były na czas wykorzystywane przez określone siły partyzanckie, musi być ustalony stały kontakt między nimi a organami miejscowego ruchu oporu lub też z osobami wykonującymi zadania podsłuchowe.

W sprzyjających warunkach, mogą być zainstalowane na stałe przez ruch oporu specjalne urządzenia podsłuchowe podłączone do określonych obiektów telekomunikacyjnych przeciwnika.^{27/} Urządzenia podsłuchowe najcelowiej podłączać do węzłowych urządzeń łączności, dających możliwość korzystania z wielu relacji łączności. Można je też podłączać tylko do szczególnie ważnych relacji. Jest to jednak dość trudne przedsięwzięcie, możliwe do zrealizowania tylko przy słabej kontroli technicznej i administracyjnej przeciwnika oraz wymagające fachowców i odpowiednich urządzeń technicznych.

Siły partyzanckie mogą również same prowadzić podsłuch w kanałach łączności przeciwnika przez włączenie się za pomocą aparatów telefonicznych do akustycznych kanałów telefonicznych na napowietrznych liniach stałych i liniach polowych. Na przykład Niemcy podczas ostatniej wojny przekonali się, że partyzanci często uważali za korzystniejsze podsłuchiwanie rozmów telefonicznych niż niszczenie linii przewodowych. Na skutek tej taktyki, od maja 1944 roku ograniczono niszczenie przewodowych linii telefonicznych przez partyzantów radzieckich.^{28/}

O wiele trudniejsze jest podłączenie się do doziemnych przewodowych linii kablowych. Można je wykonać jedynie przy współudziale miejscowych osób z ruchu oporu w szafkach i komorach kablowych miejscowej /okręgowej/ sieci telefonicznej, które jednakże znajdują się w rejonach stale kontrolowanych przez nieprzyjaciela. Z tego powodu przedsięwzięcia takie wskazane są jedynie w przypadkach konieczności prowadzenia podsłuchu ściśle

27/ Na przykład, na terytorium Belgii użyto dalekopisów podłączonych do obwodów telegraficznych wojsk niemieckich, zainstalowano urządzenia podsłuchowe przy a bonenckich liniach telefonicznych rozdzielni kolejowej itp.

Patrz: "Organizacja podziemna w Europie" op.cit. s. 67.

28/ Patrz: Neillbrunn O. Księga partyzancka /tłum. z niemieckiego/ "Przegląd Informacyjny" nr 3/1965 r. Wyd. ASG Warszawa 1965 r. s. 118.

określonych ważnych abonentów telefonicznych.

Do przechwytywania wiadomości przeciwnika, siły partyzanckie mogą również wykorzystywać posiadane środki radiowe włączając je na częstotliwości robocze relacji radiowych przeciwnika. Taki podsłuch jest szczególnie wskazany w okresie przygotowania i przeprowadzenia działań przez przeciwnika przeciwko partyzantom jak również podczas odchodzenia sił partyzanckich z miejsca akcji. Może to umożliwić dowództwom jednostek partyzanckich orientowanie się w meldunkach i zarządzeniach władz bezpieczeństwa i dowództw wojskowych przeciwnika odnośnie działania przeciwko siłom partyzanckim.

Celowe jest również prowadzenie nasłuchu regionalnych stacji radiofonicznych przeciwnika, bowiem władze przeciwnika mogą często kierować do swoich obywateli apele odnośnie wzmożenia obserwacji określonych rejonów w celu wykrycia grup i oddziałów partyzanckich.

Jeśli istnieją możliwości, to siły partyzanckie należy wyposażać w specjalne rozpoznawcze urządzenia elektroakustyczne /mikrofon podsłuchowy - słuchawki i wzmacniacz akustyczny/ umożliwiające podsłuchiwanie rozmów prowadzonych w bezpośredniej styczności między personelem przeciwnika. Urządzenia te mogą mieć zastosowanie w tych miejscach pracy personelu przeciwnika, gdzie niemożliwe jest stałe przebywanie wywiadowcy ale w określonym czasie istnieje możliwość podejścia do tego miejsca i zainstalowania mikrofonu podsłuchowego.

We wszystkich wypadkach, do prowadzenia podsłuchu w kanałach łączności przeciwnika, muszą być zaangażowane osoby, znające dobrze jego język, Należy pamiętać, że przeciwnik przez techniczne środki łączności może przekazywać informacje w sposób zakodowany /zaszyfrowany/ co rzecz oczywista, utrudni lub uniemożliwi ich wykorzystanie przez siły partyzanckie.

c/ Dezinformacja i zakłócenia w kanałach łączności przeciwnika.

W określonych sytuacjach, siły partyzanckie mogą dezinformować przeciwnika przez nadawanie fałszywych meldunków, zarządzeń, informacji itp., w jego kanałach łączności.²⁹⁷
297 Dezinformacja nieprzyjaciela może być również prowadzona w relacjach radiowych jednostek partyzanckich podczas walki. W danym przypadku nadaje się określone informacje w formie jawnej, które mogą dotyczyć pewnych faktów znanych nieprzyjacielowi z rozwoju sytuacji, a jednocześnie potwierdzonych przez partyzantów w celu odwrócenia uwagi od właściwych zamiarów.

Mylne informacje mogą być przekazywane z abonenckich aparatów telefonicznych włączonych do sieci telefonicznej ruchu publicznego, względnie aparatów telefonicznych podłączonych do linii przez siły partyzanckie. Siły partyzanckie mogą również nadawać informacje w relacjach radiowych przeciwnika, wykorzystując do tego celu własne radiostacje.

Przekazywanie mylnych informacji w kanałach łączności przeciwnika może mieć na celu wprowadzenie chaosu w działalności administracji cywilnej i wojskowej przeciwnika lub zmylenie działania jego wojsk, co w poważnej mierze może uchronić siły partyzanckie od niepotrzebnych ataków i mylić przeciwnika co do zamiaru i kierunku działania.^{30/} Dezinformację należy przede wszystkim stosować dla odciążenia wojsk przeciwnika od obiektów mogących być celami napadów sił partyzanckich, jak również w toku bezpośredniej walki między wojskami przeciwnika a grupami i oddziałami partyzanckimi, względnie podczas odrywania się tych grup i oddziałów od przeciwnika.

Należy jednak zdać sobie sprawę z tego, że wprowadzenie w błąd przeciwnika przez nadawanie mylnych informacji w jego kanałach łączności jest na ogół trudne, bowiem trzeba operować nazwami i faktami nie budzącymi natychmiastowych zastrzeżeń u nieprzyjaciela. Wymaga to posiadania gruntownej znajomości nieprzyjaciela.

Jeżeli w określonych sytuacjach zależy na utrudnieniu nieprzyjacielowi korzystania z technicznych środków łączności, to siły partyzanckie lub współpracujący z nimi członkowie ruchu oporu mogą stosować zakłócenia w jego kanałach łączności.^{31/}

Zakłócenia w relacjach łączności przewodowej mogą być stosowane podczas tzw. "cichych akcji" sił partyzanckich, gdzie chodzi o to aby zainteresowane osoby przeciwnika nie zorientowały się natychmiast o celowej przerwie w łączności. Na przykład w zautomatyzowanej sieci telefonicznej mogą być celowo blokowane numery wywoławcze określonych abonentów. Inne zakłócenia mogą polegać na szumach i gwizdach, słabej słyszalności, przekłamanach przy pracy dalekopisowej itp, powodowanych rozregulowaniem odpowiednich urządzeń i środków łączności, względnie ich

^{30/} W niektórych publikacjach proponuje się nawet wyposażenie sił partyzanckich w radiostacje i rozgłośnie elektroakustyczne do prowadzenia dywersji politycznej przez nadawanie komunikatów w języku przeciwnika.
Patrz: "Zbiór prac Akademii" nr 3/34/ Wyd. ASG, W-wa 66. s.55.

^{31/} W danym przypadku ma się na uwadze sytuację, gdzie nie chodzi o zniszczenie urządzeń i środków łączności przeciwnika.

nieznacznym uszkodzeniem. Do tych zadań muszą być zaangażowani członkowie ruchu oporu zatrudnieni w obiektach telekomunikacyjnych nieprzyjaciela.

Mogą być stosowane również zakłócenia w relacjach radiowych przeciwnika. Pożądane są one szczególnie podczas działań sił partyzanckich przeciwko pododdziałom i oddziałom przeciwnika, których dowodzenie opiera się głównie na środkach radiowych. Zakłócenia w relacjach radiowych przeciwnika mogą być wykonywane niekiedy na korzyść własnych lub sojuszniczych wojsk operacyjnych. Do tego celu mogą być stosowane posiadane środki radiowe ze specjalnymi generatorami drgań, względnie małe nadajniki zakłócające, jednorazowego użytku. Te ostatnie celowo rozmieszczać /zrzucać/ w rejonach punktów dowodzenia wojsk przeciwnika.

Należy jednak pamiętać, że zakłócenia w kanałach łączności przeciwnika wówczas przyniosą maksymalne skutki, jeśli czas ich trwania będzie ściśle dostosowany do określonych działań sił partyzanckich lub własnych /sojuszniczych/ wojsk operacyjnych.

d/ Niszczenie urządzeń, środków i linii łączności

Największe trudności stwarza się nieprzyjacielowi przez niszczenie obiektów, urządzeń i linii łączności. Zniszczenie określonych stacjonarnych obiektów, urządzeń i linii łączności może często sparaliżować łączność na znacznych obszarach i na dłuższy okres czasu.^{32/}

Wszystkie obiekty, urządzenia i linie łączności, które są ważne z punktu widzenia potrzeb administracyjno-gospodarczych przeciwnika, siły partyzanckie powinny niszczyć sukcesywnie w ramach wykonywanych zadań dywersji i sabotażu. Natomiast obiekty, urządzenia i linie łączności wykorzystywane przez wojska przeciwnika należy niszczyć przede wszystkim w terminach zbiegających się z wykonywaniem innych zadań przez siły partyzanckie lub własne /sojusznicze/ wojska operacyjne, aby dezorganizacja dowodzenia przyczyniła się do osłabienia siły przeciwnika i uniemożliwienia mu skutecznego przeciwdziałania zamierzeniom sił partyzanckich lub wojsk operacyjnych. Chodzi

32/ W raporcie komendy żandarmerii hitlerowskiej powiatu Biłgoraj z dnia 29 lutego 1944 roku podano, że "Napady bandyckie bardzo się wzmogły i poprzez niszczenie licznych urządzeń telefonicznych całkowicie zerwały sieć łączności". W tym przypadku, mowa o działalności partyzantów polskich i radzieckich. Patrz: Kawka H.; Walanowski L.: Żywe srebro. Wyd. MON W-wa 1963 r. s. 146.

o to, aby nieprzyjaciel nie zdołał na czas uruchomić zastępczych środków łączności. Dlatego też, jeśli określone działania własnych wojsk operacyjnych rozwijają się przez kilka - kilkanaście dni, to siły partyzanckie powinny podtrzymywać dezorganizację dowodzenia wojsk przeciwnika przez stałe niszczenie urządzeń i linii łączności w różnych punktach sieci łączności przeciwnika.^{33/}

Jednym z najłabszych miejsc w systemie łączności przeciwnika są przewodowe linie telekomunikacyjne /stałe i polowe/^{34/} Ochrona jakiegokolwiek linii wzdłuż całej trasy jest rzeczą praktycznie niewykonalną. W dowolnym punkcie można przeciąć linie /w tym także doziemne kable telekomunikacyjne/ na skutek czego występuje przerwa w łączności w różnych relacjach. Jeśli chodzi o stacjonarne obiekty telekomunikacyjne, to najcelowiej niszczyć takie punkty węzłowe jak stacje wzmacniakowe, centrale, przełączalnie, wieże antenowe, stacje radiofoniczne itp.

W przypadku wykonywania napadów na węzły łączności punktów dowodzenia wojsk przeciwnika, istnieją zawsze lepsze warunki opanowania i niszczenia urządzeń i środków łączności rozmieszczonych z dala od grupy operacyjnej punktu dowodzenia. Dotyczy to w zasadzie radiostacji średniej i dużej mocy oraz stacji radioliniowych. Jeśli sytuacja umożliwia wejście pododdziałów partyzanckich w rejon węzła łączności, to należy przede wszystkim niszczyć zasadniczą aparaturę łączności jak: łącznice, urządzenia telefonii i telegrafii wielokrotnej, radiową aparaturę nadawczo-odbiorczą itp.

Niszczenie urządzeń środków i linii łączności może być dokonywane za pomocą narzędzi mechanicznych, materiałów wybuchowych, prądu elektrycznego i przez podpalenie /uprzednio należy oblać sprzęt materiałem łatwopalnym/.

33/ Przykładem takiego działania może być działalność francuskiego ruchu oporu podczas inwazji aliantów w Normandii w czerwcu 1944 roku. Zgodnie z uprzednim poleceniem dowództwa alianckiego, po otrzymaniu sygnału przez rozgłośnie "Radio Algier" i BBC z momentem rozpoczęcia inwazji kilkusobowe grupy w licznych punktach uszkodziły przewodową sieć telekomunikacyjną oraz polowe linie kablowe wojsk niemieckich, podtrzymując ten stan aż do przyścia wojsk alianckich. Patrz: O.C.M. - "Organizacja cywilna i wojskowa" /tłum. z francuskiego/. Maszynodruk Zarządu II Sztabu Gen.WP s.109.

34/ W drugiej połowie 1943 roku na Ukrainie partyzanci zniszczyli 682,9 km przewodowych linii łączności. Patrz: Byczkow L.N. op.cit. s. 307.

Nie podlega zniszczeniu sprzęt łączności, który może być przydatny i zabrany przez siły partyzanckie. Jest również wskazane aby nie niszczone takich stałych obiektów i linii telekomunikacyjnych przeciwnika, które po ich opanowaniu mogą mieć szczególne znaczenie dla własnych lub sojusznicznych wojsk operacyjnych, względnie nawet w skali strategicznej. Jako przykład można podać "wyprowadzenie" na ląd podmorskich kablowych linii telekomunikacyjnych. Siły partyzanckie mogą nawet otrzymać zadania uruchomienia określonych obiektów i linii telekomunikacyjnych przed zniszczeniem w czasie wycofywania się wojsk przeciwnika.

OPRACOWAŁ
ADIUNKT KATEDRY WOJSK ŁĄCZNOŚCI

ppłk dypl. H. KITKOWSKI

Wykonano w 51 egz.

Egz. nr 1 - Szefostwo Wojsk Łączności

Egz. nr 2-5I Bibl.Szkol.

Wyk. ppłk H. Kitkowski

Druk. ZU

Nr ks. 02157/02257/WW

Kor. H.M.

